

1934
199

VIAȚA SĂCELEANĂ

Redactori:
AL. STROE MILITARU—IOAN I. GHELASE Profes.

Cuprinsul

1) **Aurel A. Mureșianu** - Noua descălecare românească a Săcelelor la începutul veacului XVIII. lea și Țarculeștii.

2) **Prof. Ion I. Ghelase**. — Din trecutul economic comercial al Brașovului și al împrejurimilor.

3) **Dr. Victor Jinga**—Săcelele în trecut apropiat, astăzi și în viitor.

4) **A. S. M.**—Din cartea de danii a Bisericii „Sfintei Adormiri” din Satul—Lung.

5) **Nicolae Verzea**—In locul aurului dați-mi ințma voastră!

6) **Domeșiu Dogariu**—Meș Toma Bădicianu.

7) **Nicolae Verzea**—Anul nou (versuri.)

8) **Prof. Ion I. Ghelase** — O valoroasă contribuție ardeleană la istoria luptelor pentru înfăptuirea unității naționale.

9) **O. Siret**—Celei așteptate și Pastorală (versuri.)

10) **I. D. Răducanu**—Gând (versuri)

11) **Scrisori vechi, folklor, cronică, informații Bibliografie, etc.**

Anul II
No. 9—12

Sept—Dec.
— 1931 —

Redacția și Administrația :
Sos. Regele Ferdinand No. 801
Satulung Săcele-Brașov.

Viata Săceleană

Revistă de cultură regională

Apare la **Satulng—Săcele** jud. Braşov

ABONAMENTE:

Pentru un an	Lei 100
„ 1/2 „	„ 60
„ instituţii şi autorităţi	„ 200

Membrii fondatori: Cârnu Romulus, Prof. Ghelase I.
Ioan Prof. Lepedeanu D-tru, Stroe
Militaru Al. Tudoran Victor.

Membrii de onoare: I. P. S. S. Pimen mitropolit al
Moldovei.

Alexandu Lapedatu prof. univ. Cluj.

Dr. George Moroianu rector Acad.
com. Cluj.

Dr. Voicu Nişescu fost ministru.

M E M E N T O .

Cei ce primesc primul număr trimis de noi, se consideră
abonați pe tot anul.

Manuscrisele primite la Redacție nu se înapoiază.

Manuscrisele trebuiesc scrise cîteț și pe o singură pagină.

Domnii abonați, cari își schimbă adresa sunt rugați a ne în-
știința.

Revistele și cărțile primite la Redacție vor fi amintite la ru-
brica „Bibliografie”.

Facem schimb de abonamente cu reviste și ziare.

Coloanele revistei „VIATA SĂCELEANĂ” rămân des-
chise tuturor aceloră, cari au de spus o vorbă și de
făcut o faptă bună în ogorul culturii săcelene.

Viata Săceleană

REVISTA DE CULTURĂ
și
CERCETĂRI REGIONALE

RED. și AD-ȚIA: Șoseaua Regele Ferdinand 801 Satulung—Brașov.
Redactori: AL. STROE MILITARU—IOAN I. GHELASE profes.

Noua descălecare românească a Săcelelor la începutul veacului al 18-lea și Țirculeștii

de Aurel A. Mureșianu

Trecutul îndepărtat al celor „șapte sate românești” (septem villae valachicales) din documentele străvechi ale Țării Bârsei este cuprins, ca și al celorlalte regiuni românești ale Transilvaniei, de zăbranicul întunerecului. Într'un articol din numărul prim al revistei „Viata Săceleană”, am scos în relief persecuțiunile la care au fost supuși Românii Săceleni încă de pe la mijlocul veacului al 14-lea, când în decursul războaielor religioase pornite împotriva tuturor „schismaticilor”, de fanaticul rege al Ungariei Vladislav I, ei au fost „expulzați” în mare parte din vetrele lor părintești. Cu toate că în actele oficiale ale Magistratului săsesc al Brașovului Săcelele și-au păstrat și mai departe numirea străveche de „sate românești” (Bleschdörfer), totuși ele fură invadate, în decursul veacurilor, de Săcuii din ținuturile învecinate, cari ar fi nimicite cu timpul aproape cu totul caracterul lor original românesc, dacă din când în când n'ar mai fi primit coloniști noi veniți din alte ținuturi românești ¹⁾ și dacă, precum vom dovedi cu un act

1) În anul 1547 se refugiază la Săcele „Vornicul Barbul cu Români săi” (Barbul vornic cum suis Valachis). Vezi Quellen zur Geschichte der Stadt Kronstadt, vol. III. p. 403.

descoperit de noi de curând, cele „șapte sate“ n'ar fi fost repopulate, la începutul veacului al 18-lea, cu refugiați români din „Valahia“ și alte ținuturi de supt stăpânirea tiranilor Turci.

Dar și poziția nefavorabilă a acestor sate, situată în imediata apropiere a pasului Buzăului, poartă predilectă a oardelor tătărăști și turcești pentru invaziile lor în Ardeal, a contribuit în mare măsură la împiedecarea progresului elementului românesc de aici și la extirparea lui. Intre răzmerițe catastrofale, cari au redus Săcelele la cenușe, nimicind și o parte însemnată a populației lor, a fost și turbata năvală din anul 1658 a Tătarilor și Turcilor, în Ardeal cu care ocazie a fost devastată cu totul și vechea și poliglota capitală a țării, Alba-Iulia ²⁾.

O altă catastrofă care s'a abătut peste cele „șapte sate“ a fost groaznica epidemie din anii 1718—19, care a exterminat aproape jumătate din populația Țării Bârsei. După statisticile de atunci' numai în Săcele au pierit 2960 oameni. rămânând 567 de case cu totul pustii ³⁾. Această împrejurare a făcut posibilă imigrarea și așezarea în Săcele a unui număr însemnat de familii, refugiate din „Valahia turcească“ sau din alte ținuturi românești de dincolo de Carpați, imigrare pe care documentul găsit de noi o interpretează în sensul unei noi descălecări și întemeieri a Săcelilor românești.

Este suplica latinească adresată în anul 1832 împăratului Austriei și regelui Ungariei Francisc I, fostului socru al lui Napoleon, de către fruntașul săcelean Ilie Țirca (Czirka), reprezentant tipic al românului mândru și neșovăitor, dornic de libertate și independență, dar persecutat și nedreptățit până la desnădejde, de necurmatele șicane și uneltiri ale nenorocitului sistem de stăpânire exclusivist de atunci, care apăsa ca un blăstăm al cerului asupra neamului nostru românesc.

În această jalbă întreprinzătorul fruntaș român săcelean, proprietar pe amândouă laturile Carpaților—

2) *Quellen* etc., vol. IV, pp. 158, 247—8 și 407; vol. VI pg. 59.

3) *Quellen*, vol. IV, p. 70.

căci avea moșii și vii și în țară—își povestește în cuvinte și fraze adeseori emoționante, toată odiseia peripețiilor sale în hărțușelile sa'e de aproape 30 de ani cu dregătorii sași ai Brașovului și cu câțiva dregători români din Țară, intrigati și sumuțați de cei din țări; el informează pe împărat, în tron supus și încrezător, despre enormele pagube materiale suferite în urma abuzului de putere și a măsurilor volnice și ilegale ale atot puternicului Magistrat al Brașovului, pe atunci stăpân teritorial al domeniului cetății Branului—din care făceau parte și Săcelele—și a șicanelor și lăcomiei hrăparețe a ispravnicului plășii Săcuiani, căminarul Drugănescu, influențat de denunțurile false și mincinoase ale dușmanilor săi brașoveni 4).

În introducerea suplicei sale către împărat, Ilie Țirca, ne descopere și un fapt nou, neprecizat până acum de nici un document: *recolonizarea Săcelelor în prima jumătate a veacului al 18-lea cu refugiați români din țările de supt stăpânirea turcească.*

Iată cum explică el împăratului și regelui Francisc II, originea dușmăniei și a unei dregătorilor sași brașoveni asupra sa și a familiei sale:

„Această invidie a Sașilor față de mine și de părinții mei își trage originea din faptul, că înainte de asta cu un secol stămoșii mei sătui de jugul turcesc, atât de urgisit neamului creștinesc, au imigrat din Valahia supusă Turcilor în Transilvania, unde cumpărând prin contract o porțiune de pământ, de la domeniul Branului, și adunând oameni din ținuturile de supt stăpânirea turcească au întemeiat cele șapte sate în Transilvania..... în care strămoșii mei s'au îngrijit să clădiască locuințe locuitorilor și să zidească cu propria lor cheltuială biserici pentru cultul dumnezeesc“, 5)

4) Vezi dosarul „Ilie Țirca“, în Arhiva Municipiului Brașov.

5) „..... mei antenati ante unum saeculum pertacsi. attunc nomini christiano infensissimum. ex Valachia Turcis subjecta in Transilvaniam transmigrarunt, ubi certam terra portionem in sequeleam contractus a Dominio Törs, var mentes, hominesque ex Ditionibus Turcicis coadunando congregantes, erectiterunt 7 Pagj in Transilvania.....in quibus mei autenati clomus incolis et Ecclesias propriis sumtibus in cultum Divini Numinis extrui curaverunt“.

Despre rolul însemnat jucat de Țirculești în mijlocul Românilor Săceleni, ne vorbesc și alte documente, ale arhivei orașului Brașov. Pe lângă economia de vite, cultivată în stil mare, Țirculeștii mânuiau cu dibăcie și negoțul, pentru care Săcelele ofereau un teren destul de bogat.

Intr'un decret împărătesc din anul 1780, Săcelenii sunt priviți deja ca cei mai bogați dintre locuitorii comunelor „supuse“ ale Transilvaniei⁶⁾. Și asta cu toate grelele sarcini cu toată robota, dijma și alte îndatoriri „iobăgești“ ce apăsau asupra acelor locuitori, cari nu puteau să se răscumpere prin plata unei anumite taxe (*redemptio*) fixate de Magistratul Brașovului. Noi coloniști români ai Săcelelor, veniți ca oameni liberi de peste munți nu se prea puteau împăca cu tendințele stăpânilor domeniului Branului de a-i reduce la stare complectă de iobăgie. De aici luptele înverșunate ale fruntașilor lor cu Magistratul Brașovului, care nu vor fi încununate cu succes desăvârșit decât după marea revoluțiune dela 1848.

În fruntea acestor lupte pentru libertate și independență națională, întâlnim în a doua jumătate a veacului al 18-lea și pe tatăl fraților *Ilie, Oprea, Petru și Irimie Țircă*, pe *Oprea Țircă* bătrânul, om cu multă avere, căsătorit cu *Voica Mălăiescu*, fiica lui „*Ion Mălăiescu*“, boier de țară având moșie de moștenire Mălăieștii sud (județul Sac⁷⁾ *Oprea Țircă*, bătrânul caută un sprijin în luptele sale cu Sașii la guvernul Ardealului și chiar la curtea din Viena, unde nu odată au găsit Români ardeleni scut și mângăiere. Din jalba către împărat a lui *Ilie Țircă* aflăm, că tatăl său și unchiul său au adus mari servicii armatei împărătești, servind-o în războaiele turcești cu „iscoade“ (explorates agentes), iar mai târziu dându-i de bună voie 70 de cai. Pentru că, precum aflăm dela însuși geograful sas Marienburg, Țirculeștii posedau în munții și pășunile Ardealului herghelii de sute, ba chiar de mii de cai⁸⁾.

6) Rechtslage des ehemaligen lörburger Dominiums.
Brașov 1882, pag. 43.

7) Vezi Anexa I.

8) Lucas Joseph Marienburg, Geographie des Grossfürstenthums Siebenbürgen, Sibiu 1813, pag. 13.

Oprea Țircă-tatăl a fost și un mare negustor, care avea legături și cu centrele mari comerciale ale apusului, căci într'un act de proces al fiului său Ilie Țircă se vorbește despre cearta ce a avut-o tatăl cu un tovarăș al său „în țara Nemțească”.

Țirculeștii au fost și epitropii bisericilor întemeiate în parte de dânșii. Într'un document românesc din anul 1795 întâlnim ca „gociman” al bisericii din Satu-lung pe „Irimie Țircă, om plin de mândrie și de a-vuție și neurmător poruncilor (cinstului Magistrat al Brașovului)” 9).

Este foarte explicabil de ce mândri frunțași români ai Săcelelor nu puteau să urmeze întru toate poruncile unei ocârmuirii teritoriale, a cărei năzuință era să reducă pe toți locuitorii marelui domeniu feudal al Branului la starea de iloți politici. Cum să se fi supus ei de bună voe unui sistem de administrație arbitrar care nu respecta nici propriile sale contracte. Dovadă e modul arbitrar în care un dregător sas al Brașovului, a procedat și față cu Ilie Țircă, căruia îi arendase pe termen de 15 ani, dreptul de cârmumărit în doua sate ale Săcelelor, pășunea a 4 munți și o moară. După trei ani, văzând că afacerile-i merg prea bine, l-au scos cu forța armată din posesiunea dreptului său, făcându-l să fugă în Țară, căci vezi Doamne, Țircă îndrăsnise să dea afară din casa sa pe despoticul și impertinentul dregător brașovean. Țircă intentează proces și-l câștigă în apel la guvernul Transilvaniei din Cluj și apoi la cancelaria Aulică din Viena, iar dregătorul brașovean fu condamnat la plata unei despăgubiri de 40 000 de piaștri. De atunci ura și răsbunarea Magistratului Brașovului și nenorocirea frunțașului Român Săcelean. După ce atotputernicul Magistrat, *împedică trei ani de zile comunicarea sentinței înaltei Cancelarii a Transilvaniei din Viena*, profitând de împrejurarea că Țircă a dus cu sine în Țară, pentru refacerea gospodăriei sale ruinate, 2 ferari și 10 zidari, îl acuză de „încurajare de dezertare”, *il judecă și condamnă la*

9). Arhiva Mun. Brașov, No. 143|176.

un an închisoare denunțându-l tot odată și organelor administrative ale Țării Românești, unde-și avea moșiile ca pe „un răzvrătit și turburător al păcii publice“.

Persecutat în Ardeal, Țircă e persecutat acum și în Țara Românească, mai ales din pricina unei vechi dușmăanii ce o avea cu Ispravnicul plasei Săcuiani, căminarul Drugănescu care nu voia să i recunoască drepturile și scutirile ce-i reveneau în urma vechilor tratate dintre Poarta otomană și împărăția „româno germană“. Urmasrea fu sechestrarea și vinderea în parte la mezat a averii și acareturilor mândrului fruntaș săcelean, atât în Ardeal cât și dincolo de Carpați. Nici apelurile sale la voevodul Țării, nici recursurile sale la cancelaria Transilvaniei din Viena, nici bunăvoința împăratului Austriei, dovedită în repetatele sale audiențe n'au putut înfrânge cerbicia Magistratului Brașovean, care câștigase de partea sa chiar și pe atotputernicul cancelar al Austriei și dictator de atunci al Europei, principele Metternich. Ilie Țircă muri părăsit și rătăcit, la 1837, într'o chilie a spitalului Pantelimon din București, după ce jumătate din viața sa alergase zadarnic după dreptate¹⁰⁾.

Nu e deci nici o mirare, dacă în niște însemnări memoriale, ale unui membru al familiei Bran—Lemeny din Brașov, a cărui mamă fusese fata lui Oprea Țircă, se afirmă, că frații Țircă ar fi fost implicați și în revoluțiunea lui Tudor Vladimirescu, după care unul din ei, „Petru Țircă, doctor medic fu nevoit să se refugieze în Rusia, la Petersburg, unde i-sa pierdut în urma“.

Tragicul vieții lui Ilie și Petru Țircă a fost însă întru câțva recompensat prin norocul mai mare a lui Oprea Țircă și prin căsătoria sa fericită, a cărui rod fu o numeroasă și distinsă descendență.

10) Într'un pașaport unguresc dotat din Kezdivásárhely la 16 Augus 1806, Ilie Țircă este descris astfel: *Etatea 23 ani, statură înaltă, corpulent păr negru luns împrejurul capului, fizionomia lungăreașă; mustașa neagră subțire; vorbește românește, puțin ungurește, poarta pălăria obicinuită neagră și pieptar de culoarea argăselei cu șireturi albastre; iar deasupra „laibăr“ lung de mătase de culoare aurie și fundră românească din postav alb, pantalonii cenușii și cisme cusute ungurește; duce cu dânsul o slugă de 40 de ani, doi cai murgii înșelași; pleacă la Soveja în Moldova* —Vezi dosarul amintit în arhiva Mun. Brașov.

Intr'una din călătoriile sale la Viena · căci și el a avut o mulțime de procese cu Sașii brașoveni—Oprea Țircă reuși să câștige într'o audiență, p in înfățișarea sa mândră, frumoasă și inteligentă, simpatia împăratului Ferdinand.

„Impăratul—scrie memoriul amintit—începu să îndrăgească pe „boer” și se înformă de stările din Ardeal.....odată-l întrebă: „Haben Sie Söhne, mein lieber Czirka?” (ai copii, dragul meu) și îndată primi pe fiul său, *Irimie* în „Academia Tereziană a cavalerilor” (K. U. R. Theresianische Ritter Akademie) din Viena—ca stipendist. Erau 4 stipendii sistemizate pentru Ardeal, dar toate ocupate. Impăratul încuviință însă pentru fiul lui Țircă, în mod excepțional și al cincilea stipendiu. Apoi mai primi împăratul pe fiul Țircă, *Albert* în Academia Militară Tereziană și pe cel mai tânăr fiu *Ioniță* tot acolo. Albert ajunsese cu 24 de ani maior de geniu, iar *Ioniță* căzu la vârsta de 18 ani la Brondolo în Italia, ca locotinent de geniu și aghiotant personal al principelui de coroană, arhiducelui Francisc Iosif — viitorul împărat.”¹¹⁾

Nu e de mirare că Oprea Țircă a făcut o impresie atât de bună asupra împăratului Austriei și a Vienezilor, căci era un bărbat de o rară frumusețe. Un portret al său în ulei original din prima jumătate a secolului trecut¹²⁾ ni-l înfățișează ca barbat în floarea vârstei: figură sveltă, frunte înaltă, fața lunguiață, ochi albaștri, păr castaniu închis, însă ras și împrejurul capului, nas acvilin, purtând îmbrăcămintea distinsă a frunțașilor Români din țară: antiriu lung vârgat, brâu larg din mătase de Smirna cu flori, deasupra o giubea deschisă cu guler cusut cu fir de aur. Pe fondul portretului sunt marcate turme de oi și herghelii de cai.

Oprea Țircă a mai avut și două fete măritate cu frunțași de atunci ai Românilor ardeleni. Cea mai mare

11) Vezi asupra fiilor lui Oprea Țircă și Barițiu, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. I. pag. 617 și vol. II.

12) Azi în proprietatea cunoscutului poet și scriitor D-l Ioan Bran-Lemeny, fiul distinsului avocat brașovean Nicolae Bran-Lemeny și strănepotul lui Oprea Țircă.

Maria deveni soția cunoscutului aparător al drepturilor naționale ale Românilor din Țara Bârsei încă înainte de 1848, Ioan Bran (Pop de Lemeny), care ca prefect (căpitan suprem) al județului Făgăraș în așa numită „eră constituțională”, a introdus limba românească în administrație, iar *Ștefania* fu măritată cu distinsul magistrat, mai apoi prefect al județului Cetatea de Baltă, deputat în dieta Ardealului și Consilier la Curtea de Casație, *Ioan Pușcariu*.

Oprea Țircă a mai avut un fiu Gheorghe, căsătorit cu o Moroianu, stabilit ca moșier în Țară, din care se trage ramura de acolo a familiei. El a fost tatăl lui *Nicolae Circă*, fost consul austriac la Hârșova și al lui *Eugen* și *Ștefan Circă*, proprietari în Țară. Fiica sa *Elena* a fost soția lui *Aron Densușianu*, iar *Eliza*, prima artistă româncă de vioară, a fost măritată cu *Petru Pipoș*, consilier la Curtea de Apel a Transilvaniei.

Cel mai mare fiu a lui Oprea, maiorul Irimie Țirca (Circa) trecu și el în Țara, unde fu profesor la liceul Sf. Sava din București 13).

Regenerarea și înflorirea economică și națională a Săcelelor românești, este fără îndoială în mare parte și opera fruntașei familiei românești, care a condus noua descălecare a celor șapte sate românești la începutul veacului al 18-lea.

Documente

Pentru mai buna ilustrare a studiului nostru reproducem aici din următoarele documente inedite relative la Ilie Țircă și două acte românești; o cerere a lui din 1817, adresată Domnului Țării Românești Gheorghe Caragea, cu revoluția Voevodului și o sentință judecătorească din anul 1815, relativă la un proces al său cu soția sa *Maria Codin*.

13) Insemnările memoriale amintite, din care am scos în parte datele familiare mai noi se datoresc venerabilului nonagenar Ioan Bran Lemeny, fost ofițer de cavalerie în armata austriacă, care a trăit în căsnicie fericită de 43 de ani cu o distinsă nobilă de origine croată, *Maria Horvath de Zalaber*, o nepoată a principelui Fassilo Festetics, unul dintre cei mai bogați magnați ai Ungariei.

PREA ÎNĂLTATE DOAMNE!

Jăluiesc Înălțimei tale că tatăl mumei mele, adecă Moșu meu Ioan Mălăescu care au fost boier de Țară având moșie de moștenire Mălăiești sud x) Sac, și rămându-i numai doi copii ai săi, adecă o fată anume Voica care au fost muma mea și un fecior anume Dinu, care s'au însurat și numitu meu Moș dând părți de moștenire osăbit atât mumei mele Voichi cum și unchiu-meu Dinului celelalte avuturi ale sale au rămas asupra Moșul meu care încă fiind în viață au lăsat cu blăstămul său, că după moartea sa toate ale sale ce va rămânea, adecă moșii, bani, scule vite să se împartă în două, luând o parte muma mea și o parte numitul unchiu meu. Murind dar atât moșu meu și unchiu meu mumă - mea tată - meu, toate cele rămase ale moșu-meu leau cuprins supt stăpânire numai soția unchiu-meu împreună cu 2 fete ce au rămas ale unchiului meu și eu sânt păgubaș de partea ce sar cădea să ia mumă mea ca un clironom al părinților mei, fiindcă moșu meu nu murit în trecuta răzmirița Muscalilor și eu mam întâmplat în Brașov la casa mea și nam putut sămi caut această mație din pricina răzmiriții iară mai pe urmă din pricina judecăților ce am pățimit până acum.

De care fierbinte cade și mă rog Înălțimi Tale ca să fie luminată poruncă cu bumbașiru ce să va rândui, pentru, celelalte modele, ca prin carte de blestăm asupra soții unchiu-meu Dinului, și a fetelor iei, cum și asupra altor săfeni de acolo care vor ști ca să mărturisască adevăru pentru rânduiala ce șau făcut moșumeu de avaturile sale și după dreptatea ce să va dovedi, sau sām facă împlinire de partea ce mi să cade dintrale moșumeu. Sau având a răspunde cu cercetare ce să va dovedi în scris, să aducă pă mătușa mea la luminatul Divan al Înălțimei Tale, și deosebit mă rog ca tot acest bumbașir să ia dela condicaru ot Bucov hrisovul moșumeu de moșie care sau poprit de condicaru de când mau dat în bir din porunca Dumnealui Căminar Gheorghe Drugănescu aflându-se ispravnic. Și ce va fi mila Mării Tale,

Prea placut

Ilie Țirca

sudit chezaricesc dela Brașov

Rezoluția Voevodului:

Ioan Gheorghe Caragea Voevod, Gospod Zemli Vlahiscae Dumneavoastră Ispravnicilor ai Județului veți vedea jalba aceasta, pentru care poruncim să cercetați și la dreptate ce va avea jăluitarul să și afte îndestulare, și să îndreptați. Iar neodihnindusă vreo parte de acolo cu cercetarea Dumneavoastră în scris, săi sorociți la Divanu Domnii mele după viitoarea Duminecă a Tomii.

1817 Martie 20

Vel Logofăt m. p.

Nedelnicelu Căminar m, p.

II. PREA INALȚATE DOAMNE!

Din luminată Porunca Măriitale prin Zapciul Hătmănesc sau înfățașat la judecata Logofetei Străinelor Pricini Maria fâmea cu jalba ce au dat Nălțimii tale zicând: că bărbatusău *Ilie Țirca* sudit chezăresc iau prăpădit toată zestrea ce au avut prin foaie în scris, precum și darurile dinante nunții, și acum umblă ca săși vânză viu și moșia ce are la Sud Sac și pre ia să o lase păgu-bușe, de aceia cere ca prin luminată porunca Măriitale ca să să singorească xx) toată zestrea și darurile dinaintea nunții față fiind Diamandi Copcea, vichil din partea pârâtului *Ilie Țirca*, sau cerut la jăluitoarea foaia cea de zestre pe care arătându sau văzut scrise dela Leat 1814 Febr. iscălită de Marin unchiu jăluitoarei cuprinzătoare de bunurile ce iau dat ne prețuit în Tal (eri) 1500 înainte, în dosul căreia foaie să iscălește și pârātu s riind cu mâna lui că leau luat toate și au primit și Talere 1016 în locul zarfurilor și a filigenelor cu lingurițele lor și alte lucruri ce le arată pârătul în dosul foaiei de zestre. Anume neau mai arătat jăluitoarea și foaia de darurile dinaintea nunții în suma de Taleri 400. După aceasta sau întrebat vechilul xxx) pârâtului ce răspunde: și zise că foaia de zestre este adeverită și toate cele cuprinzătoare le au primit, au avut jăluitoarea și darurile ce le arată din pricina vremii toate sau prăpădit, așa dar cu pitacu judecății sau trimes foaia de zestre la Starostele de Neguțători de au prețuit bunurile dintrânsa cuprinzătoare și neau venit dela Staroste această alăturată prețuire cuprinzătoare, că toată zestrea jăluitoarei cu ce au luat soțul iei mai înainte au tăiat Suma de Tal 4841 Bani 60. Cu care prețuire de 12—noavă înfătoșândușă la judecată înaintea noastră jăluitoarea cu vichilu pârâtului, sau mai întrebat de singurația xxxx) (ce) poa'e să facă poziția jăluitoarei, și au răspuns că alt mijloc nu are, decât să primească soția pârâtului drept zestre și darurile sale, acareturile ce le are aici în țară, atât pârintești cât și de cumpărătoare; însă xxxxx) 18 pogoane vie lucrătoare în Dealu Mălăieștilor Sud Sac, i 44 stânjini de moșie cu păduricea oprită și cu livadă de pomi întru acel județ, și o pereche câșcioare cu grădina lor în Satul Mălăiești i 22 pogoane moșie de cumpărătoare în dealu acela, 66 stânjini moșie a Dumbrăvești, dând și această abăturată adeverință iscălită de pârătul i de 2 Martori scrisă dela trecutul Aprilie în 12 cuprinzătoare. Cele mai sus arătate le pune amanet soții sale spre singurația zestrii și a dreptăților ei, fără a fi volnică să le vânză sau să le zălogească. Lau întrebat și jăluitoarea de sânt acareturile

xx) să se asigure, garanteze

xxx) procuratorul

xxxx) asigurarea, găranta

xxxxx) însă = adevă

acestea drepte ale Bărbatusău și au răspuns că ale lui sânt, dar făcu cerere ca la fața locului să să prețuiască și aceste acoreturi și zestrea dă sub Epitropia Unchiului său Marin Codin și a lui Manole neguțător, ca să nu poată nici pârātu ori ale vinde, sau afle zălogi, ci cu rodul lor să să hrănească.

Deci de vreme ce foaia de zestre este iscălită de pârātu că au primit toate și vechilu Soțului jăluitoarei nu au fâgăduit cum că zestrea toată împreună cu darurile dinaintea nunții au prăpădito pârātu în locul cărui sau mulțămît acum, și au dat spre siguranța soții sale acareturile de mai sus, care să cuprind și în alăturata sa adeverință, precare acareturi primindu-le și jăluitoarea, de aceia găsim cu cale ca mai întâi să fie luminată porunca Măriitale către Dumnealor Ispravnici județului, ca să prețuiască numitele acareturi precum și zestrea sau prețuit și apoi ceruții Epitropi de cătră jăluitoarea să le aibă toate în faptul și purtarea lor de grije, ca să nu poată nici jăluitoarea nici pârātu a le vinde sau a le zălogi ci cu eratul ce va eși dintrânsele să să hrăniasca amândoi, fiind numiții Epitropi catastif curat ca pentru verice încurcătură sau paguba vor pricinui singuri vor fi răspunzători, iar hotărârea rămâne la Măriata 1815 Iulie 27

(L. S.) Vel. Logofăt m. p.

Din trecutul economic-comercial al Braşovului şi al împrejuririlor.

de Prof. Ion I. Ghelase.

Poporul românesc fiind aşezat la mijlocul drumului dintre Europa apuseană şi Orient din cele mai vechi timpuri şi-a dezvoltat spiritul mercantil.

Înainte vreme fiecare proprietar de pământ era în acelaş timp şi un mic comerciant valorificându-şi prin vânzare produsele holdelor, hergheliilor şi turmelor sale în cel mai apropiat centru comercial.

Bogăţiile noastre scrie D-l Prof. N. Iorga în istoria Negoţului românesc începând a fi mai bine cunoscute, ele fură cerute în streinătate, unde prin creşterea neconţinută a oraşelor din apropierea noastră, era tot mai mult nevoie de hrană pe care ne găsim îndemnaţi s'o căutăm prin îngrijirea noastră şi să li-o trimitem pentru o plată care a ajutat înaintarea noastră.

Alexandru-Vodă Lăpuşneanu n'a fost numai un cumplit tiran, ci şi un negustor priceput şi harnic, negocia în anul 1560 cu un veneţian, Iosef de Francisci care trimisese a i se căuta boi în Moldova, Domnul se învoia cu bucurie la acest plan şi cere ca jumătate din plată să se facă în catifea cu flori de aur, mătase roşie păroasă, damasc, atlas şi astfel de mătăsării şi postavuri, precum ecarlată grenată, stammet-care se aducea şi din Ardeal-postav de Londra, postav de Bergamo etc. 1) Din cauza poziţiunii sale geografice fiind în apropierea marilor pasuri Bran şi Trotuş, Braşovul în trecut ajunsese cel mai important centru comercial.

Din cele mai vechi timpuri găsim în Braşov neguţători români cari erau proprietari de vii şi turme de oi din Ţara Românească, vânzându-şi produsele lor în Ardeal.

Dimpreună cu aceştia ei aduceau în Ardeal şi mărfuri orientale, trimiţând în schimb în Orient produsele, manufacturile româneşti cari pe atunci erau căutate până în extremul Orient. Despre economia şi industria Românilor din Transilvania avem articolul din gazeta Transilvaniei anul 1850 care spune: Şi dintre români sunt mulţi meseriaşi, maeştri, având o deosebită înclinare. Econo-

1) După D-l A. A. Mureşianu

mii de vite sau mocanii 2) Moroeni, Săceleni, Țuțueni etc. poartă un râm însemnat al industriei și-l știură ridica cu toate greutatele la acel grad încât nici o inimă dreaptă nu va îndrăzni ai numi seminomazi (cum încercau streini), fiindcă poartă călțuni și-și țin miile de vite cornute, copitoase, lănoase în țări streine. Mocanji își pasc vitele lor în Principate și peste Dunăre, dela Marea Neagră și până la Balcani în puterea tractatelor încheiate între Austria și Sublima Poarta Otomană ; împătășindu-se cu *bolete cuviincioase* sau cum le numesc ei *reghii* și sunt obligați a aduce produsele vitelor lor în Ardeal pentru vânzare și consumație. Iniințându-se *Reghia*, mocanilor din Țara Bârsei li s'a da lovitura de moarte. Nimeni nu mai avea voie a-și trece produsele în Ardeal decât prin intermediul „*cumpărătorilor de Reghii*” cari luau *Reghia* prin licitație dela Buda-Pesta sau dela Prefectură prin recomandația Solgă-Birăilor interesați.

Punctul de vedere al guvernul ungar de a obliga pe mocani prin tot felul de piedici să-și aibă produsele lor în Ardeal era un mare avantaj pentru Țara Ungurească.

Și cu adevărat venitul dela vitele mocanilor nu era neînsemnat fiindcă dacă vom lua numai 2 milioane oi și 150 mii vite mari (vaci boi cai) pentru tot Ardealul și vom socoti cum că orice econom (mocan) trebuia să plătească 1 1/2 pentru o oaie, 12 creițari argint pentru o vită drept contribuție, ușor vom vedea cum că numai contribuția acestor vite ce pasc se urcă anual la 80 mii fiorini argint. Luând însă în seamă că mocanii mai plătesc însă și vamă pentru supusul productelor și pentru alte mărfuri ce aduc în Patrie (Țara Ungurească) și pentru manufacturele ce exportă din Patrie, vedem căci se mai adaugă un venit anual de peste 40 mii fiorini argint. Mocanii deasemenea mai aduceau la Brașov în tot anul aproximativ 10 milioane punți lână pe care o vindeau sau o prelucrau în manufactură adică zeichi, sarici țoluri straie frumoase. covoare și tot felul de materii pentru îmbrăcăminte și

2 În general păstorii transilvaneni erau numiți „mocani” numire dată și consacrată din cauza ocupațiunei lor. Acest cuvânt derivând dela moacă care atât ca forma cât și ca înțeles stă în strânsă legătură cu romanicul „Moka” (Schallwort) dela care Wilhelm Meyer Lubke (Romanisches etym. Worte buch No. 5637) spune că se derivă cuvintele romanice: lomb fa la Moka „die Lippen gegen jemanden aufwerfen die Zunge heraustrecken” Fa di moka „übermäßig” „lieblosen” „Sp. mueca” „grimasse” etc. 1 Mocanii de Dr. Pericle Papahagi. Din punct de vedere semantic, deci, derivarea lui Mocan dintr'un prototip „Moacă” derivat din moka este cât se poate de firească.

alte. Aceste manufacturi ieșite numai din mâinele mocanilor aveau căutare însemnată nu numai în monarchia Austro-Ungară ci și în vecinile Principate ba chiar și până în Egipt.

Se aducea spre vânzare la Brașov deasemenea anual 3-400 mii piei pe cari sau le vindeau crude sau le prelucrau în cordovane în meșină. Pentru consumație se aducea anual de către economi de vite până la 10 mii vite mari, 340 mii miei primăvara, oi pentru zahanale până la 6 milioane, pentru brânză, urde și cașcavaluri, peste 24 mii șteanduri lapte acru cum nu e pe aiurea care este o mâncare delicioasă a mocanilor 3).

Mocanii înainte țineau întreagă Ungarie și Ardeal cu cai bunji petroși. În Principatele Române și în Turcia plăteau anual un venit însemnat de peste zece mii galbeni anual pentru munți și pășuni proprietarilor până la o sută mii de galbeni și altele.

Mocanii, economi de vite cari cu produsele vitelor lor îndestulau Patria, aducând mii de vite cornute spre tăiere, cari îmbrăcau cu manufacturele lor mii de oameni nu mai pot fi considerați ca nomazi cum încercau să-i numească Ungurii și Sașii. Acești oameni sdruncinați de viforul timpestațiilor, udați de asprimele iernei, aprinși de arșița soarelui, uscați de suflarea crivățului a boarei și a celorlalte 30 vânturi, storși de arendași, apăsați de dajdii, oierit și ierbărit, hâțâți de vameși, înjurați de cinovnici, „epistați“ aiani, de tot felul de limbe, cari în mijlocul războaelor în mijlocul primejdiilor, a boalei ciuma, în mijlocul cruzimi turcești au știut cu dibăcie să-și păstreze averile lor în țări streine, cari au știut și putut să ridice industria casnică la un grad de perfecțiune ce alte state nu puteau, zic acești oameni nu meritau din partea Ungurilor defaimare ci trebuiau încurajați, tratați mai omenești și să li să fi dat drepturi politice ca la toți cetățeni, nu să fie boicotați și isgoniți de alte națiuni.

Sașii bazați pe puternicile lor privilegii au monopolizat unele ramuri ale industriei din Ardeal.

Mocani Săceleni întâmpina deci mari greutăți de ordin moral și material atât în Ungaria precum și în Țara Românească. Când își pășteau turmele în Ungaria erau spoliați și boicotați de toate națiunile din împărăția Austro-Ungară, iar când își treceau turmele lor în Țara Românească întâmpinau greutăți și li se făceau mari șicane și persecuții din partea țaranilor români și a condu-

3). Zahaņa locul de tăiere al oilor.

cătorilor lor, fiind considerați ca streini și fără nici un fel de drepturi.

Dovadă concludentă despre mizeriile și persecuțiile suferite de mocani săceleni, economi de vite este plângerea-memoriu a lui *Ilie Țarcă* adresată consulului al Majestății sale împăratul Austriei Regele Italiei etc. din București memoriu redactat în limba franceză admirabil și ca formă și ca fond ceiace dovedește gradul înalt de cultură al mocanilor, găsit în arhiva orașului Brașov și pe care îl reproduc mai jos :

O plângere memoriu a lui Ilie Țarcă adresată consulului Majestății Sale împăratul Austriei, Regele Italie etc. din București

Document No. 4032 din anul 1833

Ilie Țarcă începe expozeul său cu nenorocirile ocazionate de Caminurul Drugănescu. În anul 1613 Ilie Țarcă a plecat din Brașov pentru a vizita în Valachia posesiunile părintești dela Sacoiani în apropiere de Valenii de Munte.

Din anul 1613 începe a se fura cai din herghelia părintelui meu. În anul 1813 întâmplarea face ca Ilie Țarcă să întâlnească un transport de cai ce mergea către Ploești. Starostele din Ploești fiind absent din cauza unei boli contagioase Ilie Țarcă a fost nevoit să reclame cazul seniorului George Drugănescu caminar care în loc de dreptate a dat ordin să se conducă trasportul de cai în curtea d-sale separând 15 cai frumoși ce aparțineau lui Ilie Țarcă.

În anul 1813 D-l Caminar Drugănescu este delegat ca ispravnic al districtului Sacoiani instalându-se la Valenii de Munte.

Ilie Țarcă dobândește în anul 1809 dela seniorul Martin Miss 3 sate, 2 pășuni în munți și o moară. După ce este observat ca Ilie Țarcă câștigă ceva i se anulează contractul, servindu-se seniorul Martin Miss de toate trucurile posibile și imposibile.

Deschizând acțiune judecătorească deabia în anul 1811 Ilie Țarcă reușește să câștige procesul. Dar fiindcă adversarul lui I. Țarcă voia să-l surpe cu orice chip face apel la cancelaria Austriacă din Viena. Și de data aceasta (1814) Ilie Țarcă câștigă procesul, cancelaria condamnând pe seniorul Martin Miss să plătească, drept despăgubire plus speze suma de 40.000 piaștri. Văzând atâtea mizerii Ilie Țarcă și-a propus să plece, când din nou întâmpină mizerii și mai mari din partea lui ispravnicul George Drugănescu. Din ordinul lui Drugănescu Ilie Țarcă a fost arestat și adus la Valenii de Munte ca să plătiască drept contribuție 24 piaștri. A fost dat pe mâna d-lui comisar George Rastî inspector financiar. În acest timp D-l comisar fiind influențat de autoritatea

părinților lui Ilie Țârcă îl eliberează. Ilie Țârcă a protestat făcând cerere către perceptorul Jaleoian cerând să fie tratat ca un cetățean cu drepturi austriace având dreptul a-și crește vitele în Țara Românească, dar Perceptorul n'a voit sub nici un motiv. Văzând toate acestea Ilie Țârcă se adresează cu o reclamație Prințului Caradja la București care eliberează lui Ilie Țârcă un passe-ports în care este calificat ca cetățean austriac și cu dreptul să-și crească vitele în Țara Românească dând un ordin prin D-l Vestiar Bellio tatăl lui Drugănescu cerând să se restituie lui Ilie Țârcă tot ce i s'a luat pe nedrept „George Drugănescu pentru a face mizerie și mai mare lui Ilie Țârcă a informat pe D-l Vestiar că Ilie Țârcă este un om de conduită rea și că turbură liniștea publică“ După 3 luni fiind înformat greșit despre Ilie Țârcă Alteța sa Seremissime a dat un ordin cu mențiunea să se aplice lui I. Țârcă toate rigoriile legii.

În acest interval Ilie Țârcă primește ordin să se transfere la Brașov. Sosind la Brașov la 20 Aug. 1814 primește un passe—ports valabil pentru 6 luni cu care Ilie Țârcă se duce la posesiunile sale dela Mălăiești în luna Octombrie 1814 unde constată cu surprindere că din ordinul lui Drugănescu i se ridică toate vitele mobilier etc. motivând că nu este cetățean valach nepermitând în același timp țăranilor ca să să cultive teritoriul lui Țârcă.

Ilie Țârcă văzând toate persecuțiile și mizeriile ce i se făcea, pretențiuni injuste și neligitime ce trebuia să le suporte, apoi având teamă să nu fie asasinat de țăranii de pe moșia sa s'a adresat Starostelui din Ploești care ia dat 2 soldași pentru pază. Venind la Mălăiești Ilie Țârcă a constatat o lipsă mare din cerealele depozitate în magazie.

În anul 1814 Noembrie 19 cu tot apelul meu la Alteță sa Seremissime totuși seniorul caminar George Kararescu succesorul lui Drugănescu primește ordin să mă execute pentru patentă fiind considerat ca cetățean austr.ac. Ilie Țârcă fiind plin de datorii din cauza procedurii lui Drugănescu a fost nevoit să se împrumute de bani pentru a se achita de creditorii săi din Brașov.

La 25 Aprilie 1815 din ordine lui D-lui Martin Miss Ilie Țârcă este arestat la Vălenii de Munte și escortat la București ca un bandit ce a comis mai multe crime.

Tot în anul 1815 cu 40 zile înainte de arestare, Îspravnicul dela Bucov declară război și persecuții grele contra lui Ilie Țârcă având ordin dela vâtaful Mezza al plășei Valenii de Munte ca să-l caute și perchiziționeze pe Ilie Țârcă. La 19 Martie 1815 Alteța sa Seremissime a dat ordin ca să se dea lui Țârcă termen de 2 luni pentru a-și vinde posesiunile sale, viile, mobilele și orice îi aparține sau dacă vrea să-și păstreze propriile, sale să fie considerat ca subiect valach și să plătească o contribuție dublă, altfel va fi pedepsit pen-

tru nesupunere. D-l Martin Miss voia cu orice preț ca să cumpere pe un preț derizoriu toate proprietățile lui Ilie Târcă din Transilvania și Valachia și să-l reducă la mizerie continuând cu persecuțiile. După lungi disperări și mizerii atât a lui Ilie Târcă cât și a familiei sale care se sbătea în mizerie, reușește în anul 1816 ca să obțină Ilie Târcă un passe-ports dela contele Banly și o recomandafie către cancelaria austriacă dela București pentru a fi protejat și de a i se îndemniza toate pagubele suferite din cauza lui Drugănescu.

Comerțul românesc din sec. 17 și 18 lea ar fi luat o dezvoltare și mai mare dacă nu s'ar fi opus Sașii la expansiuna Românilor.

Totuși după o statistică a magistratului Brașovului din anul 1769 din 132 comercianți brașoveni numai 11 erau Sași iar ceilalți aproape toți erau Români, și câțiva Greci.

În acest timp Românii ajunseră a forma majoritatea și în așa zisă „Companiei Grecească“ căci după mărturisirea scriitorului sas dela sfârșitul veac 18-lea Gh. Von Hermann în anul 1771 Compania grecească se compunea din 15 membri de drept; alții 24 membri în majoritate români s'au strecurat pe nedrept în companie.

În afară de vechile scrisori românești din arhivele orașului publicate și analizate de D-l N. Iorga nici până astăzi nu s'a ajuns a se face o istorie a celui mai mare și important centru comercial cum a fost Brașovul în care a fost cele mai mari case comerciale dela cari ni s'au păstrat scrieri și documente.

Între cele mai însemnate case negustorești române din Brașov la anul 1769 a fost aceea a lui *Constantin Ioan* care era născut în Brașov. Casa C. Ioan lucra cu mărfuri aduse din Viena și Triest apoi cu ștofe, ceară, lână și alte utenzilii necesare și avea „boltă“ în cetate. 4) Marele comerț brașovean în esența lui consta din exportul manufacturilor brașovene și ardelenene în țările turcești și importul din aceste țări de coloniale, bumbacuri, lână, piei, mătăsuri vinuri, ceară scumpie, zahăr turcesc etc.

Din Țările Românești se aducea: lână, ceară, gogoși de bo-rangic, pește sărat, iarbă de scumpie, piei crude de vacib oi, oi și miei, vin, porci etc.

Pe lângă manufacturele Ardelenene se trimiteau firește și ștofe și alte obiecte de lux apusene, aduse mai cu seamă dela Beci (Viena) precum *basmale de Holanda, postav de Reichenberg, încheietori de Lipsca, hârtie de Veneția, calaman englezesc, spițuri (dantele) de Bruxelles.*

4) După A. A. Mureșianu gazet. Trans.

Până pe la sfârșitul sec. 18-lea predominau însă mătăsăriile și obiectele de lux venite dela Constantinopol precum reiese dintr'o carte de socoteli românească din 1769 ce se păstrează în arhiva Brașovului, *mătase și ibrișin de Țarigrad, perini de Brusa plapome de Seres, basmale de Tocaf, mușuri de Mossul, săpun de Ișmir, găitanuri, bogazii, ghermeșeturi de Țarigrad, nasturi de mătase, pantofi, iminei, pactale de Târnova și șaluri turcești.*

În Brașov, Românii erau în majoritate, după cum ne argumentează statistică oficială a marelui principat al Ardealului din anul 1850—51 și publicată în ziarul „Sattelit“.

Deși în majoritate, Românii cari se ridicaseră la o mare importanță numerică cu toate asupririle și prigonirile nemaipomenite, comerțul levantin 80 %₀ fiind în mâinele lor, totuși nu s'au bucurat de privilegiile meritate. Unde ar fi ajuns Românii dacă aveau recunoscute toate libertățile ne arată prea bine frunțașul și scriitorul cronicar sas *Thomas Tartler* care zice :

Dacă sar fi acordat Românilor toate drepturile cerute de ei, atunci națiunea noastră (săsească) s'ar fi ruinat complet iar națiunea valahică ar fi ajuns înfloritoare. 5)

Sașii avea mare teamă și groază în trecut de Români brașoveni. Ei se cutremurau gândindu-se la vorbile scriitorului sas *Marcus Fronius* care zicea : Ce s'ar putea întâmpla — scrie în anul 1705 Marcus Fronius dacă Valahii „acest neam de oameni răi și barbari“ adunându-se în cete mari ar prinde puterea ? Noi am deveni prada lor, *căci e de temut ca nu cumva această porodiță a Românilor prinzând din nou armele părăginite și ajungând la conștiința puterii sale, să nizuiască, scurtându-și jugul, la slăpânirea Ardealului.* Pentru acest motiv Românii brașoveni erau împiedicați în desvoltarea și ascensiunea lor economică socială de către Sași, cari având în mână lor puterea politică, au știut să fie profiteuri încăsând dela Românii brașoveni și dela cei din împrejurimi după cum ne dovedesc documentele—*taxe de vămi și impozite mai mari chiar decât acele pe cari ei trebuiau să le plătească visteriei Austriace.*

Se scrie în *Gazeta Transilvaniei* din anul 1882 următoarele : *Industria meseriilor au fost în mână Sașilor, iar comerțiu în mână Românilor.*

Români au transportat în Orient manufacturile Sașilor și le-a

5) V. Quellen Zur geschichte der Stadt Brasso vol. VII. p. 171

dat pe tot anul mii și mii de galbeni; *din acest izvor a ieșit pulerea materială a Sașilor.*

Cu toate greutățile întâmpinate, Românii grație spiritului lor de inițiativă de harnicie, perseverență abnegație etc. au reușit în trecut în sec. 17 și 18-lea să fie în fruntea comerțului și industriei în orașul Brașov și împrejurimi.

Intre pionierii comerțului și industriei din trecutul sec. 18 lea merită cu toată prisosință să fie amintiți comercianții *Constantin Ioan, Ioan Căpescul, Dimitrie S. Nicolău, Rudolf Orghidan Bucur Popa, Nicolae T. Ciurcu Dimitrie Marian, Ion Secăreanu, George Nica, Ion Martinovici* etc. toți având stabilimentele comerciale în Brașov și împrejurimi.

Comerciantul C. Ioan și descendenții săi, pe lângă că au fost promovatori comerțului brașovean în trecut împreună și cu ceilalți mai sus notați, au contribuit în largă măsură la întemeierea de biserici și școli românești. C. Ioan a fost prietenul și sprijinitorul lui Avram Iancu la 1848.

Dimpreună cu prefectul legiunei din Țara Bârsei avocatul Costache I. Secăreanu cu C. Panțu, fu unul dintre primii concipiști români la magistratul Brașovului.

Pionerul comerciant Rudolf Orghidan a luat parte activă la înființarea Fabricii de Hârtie Zărnești 1852 împreună cu comerciantul Gh. Ioan. ⁶⁾

Ion Martinovici născut în Satulung-Săcele lângă Brașov nepot al preotului Martinovici din acest sat care l-a și crescut a făcut practica comercială în marea casă de comerț George Ion din Brașov.

Dintr'un document găsit în arhiva Brașovului de D-I Candid Mușlea prof. No. 2823 din 1820 locuitorul din Scheiu *Cristea Oltean* arată că de 30 ani negustorește cu frânghii pe cari le cumpără la Sighișoara și Mediaș și le duce în Valachia. Acum însă techul funarilor ia confiscat marfa. Plătind contribuție de 16 fl. C. Oltean cere restituirea mărfii. În cele din urma Cr. Oltean se judecă cu techul funarilor dându-i o despăgubire. Documentul No. 4278 din 1820 ne arată cum *Petre Gămulea* unul din mari negustori brașoveni a scăpătat prin paguba avută în negoțul de lână și porci, dar tot cu negoțul și ajutorat de fii săi și-a revenit întrâtăta, încât a putut trimite pe fiul său cu marfă de 9000 lei la Bârlad.

Tot comercianți mocani au fost și *Fotin* din Satulung care

6) Istoria comerțului I. D. Furnică

à avut magazin de manufactură la Brăila apoi *Toma Petcu* vechiu negustor mocan din Săcele care a avut magazinul său de manufactură la Brăila și Buzău și care a fost ajutat materialicește de un Perșoiu episcop la o mânăstire când s'a făcut secularizarea averilor mânăstirești.

Dovadă că mocanii săceleni erau în fruntea comerțului și a agriculturii în Țara Românească ni se dovedește cu un tablou din anul 1903 cuprinzând pe mocanii din județele Brăila și Constanța cu ocupațiile lor respective.

Astfel la Camera de Comerț din Brăila s'au perindat: Președinte *Ion Gh. Sassu*, membri: *Bancotescu, Ion Păltănea, Radu Șeitan*. Comercianți: *Vasile Gologan, Oancea, Nicolae Fătu, N. Gh. Șeitan*; Agricultori arendași: *I. N. Băncilă și I. I. Popeia; Abagii; I. Căciulă și M. Tigoiu*. În județul Constanța agricultori proprietari: *Gh. Sassu (Caramurat), Petcu Sassu, Radu Tocitu, Costache Popea, Octavian Șeitan* (carieră de piatră la Adalchioi); *Manufacturiști; Vineș R. Albuleț, I. Bobeș, Carabet V. Ion, I. D. Găetan, Jalea R. Stroe, N. I. Perșoiu, I. D. Șeitan, Tomoșoiu, Trandaburu Tigoiu Butu, C. R. Panțu; Comerț de lemne de construcții Frații Găetan (Ion și C) Sassu, Jinga și Steriu*. Proprietar comuna Dorobanțu Aldea Nistor. În județele Ilfov și Jalomița proprietari—agricultori cum au fost și mai sunt: *Anton Enescu, Ilie Moroianu, Gologan Ciulnița Săceleanu, Iancu Ghelase, Pană, Domnișoru, Roșculeț și mulți alții*.

În trecut românii ardeleni nu avea libertatea cuvenită, erau iobagi după cum ne dovedește lista specificată a iobagilor din anul 1759 găsită în arhivele orașului Brașov. Din Turcheș-Săcele erau iobagi și plăteau impozit la anul 1759 *Radu Mircan* fiorini, 1,20 *Musa D-tru* fl. 2,50 *Irimia* fl. 1,50, *Tărlungeni, Ion și Fiu Cirica* fl. 1,50. *Radu și Stan Petric* fl. 1,50, *Poiana Mărului Vlad și Dumitru Ion* fl. 2—*Satulung, Țitei* fl. 2—*Purcăreni Vlad Țițeni* fl. 2.—

În timpul domniei împăratului Leopold I, Brașovenii pe lângă ocupația lor principală mai aveau și vii în Țara Muntească cum o numiau ei.

La începutul celui de al 17-lea veac aflăm că mocanii păstori aveau toată voia de a colinda și locui plaiurile și câmpia dela piceoarele lor și că pentru această întrebuițare a bogăției țării, Domnii Munteni le luau o dijmă. Despre păstoritul mocanilor, păstori în Țara Românească știri neconținute și sigure avem după domnia lui Brâncoveanu (1688.) Până după moartea lui Nicolae Mavrocordat (1730) mocanii păstori aveau tot dreptul de a sta în Țara Românească cu turmele lor. În munte ei nu plăteau nimănui nimic pentru pășune. Nu se da nici oerit, nici ierbărit nici chiar vamă pentru brânză, sau lână ce o aduceau în Țara Bărsii. 7)

7). N. Iorga Brașovul și Românii pg' 335.

Numai atunci când păstorii bârsani își vindeau oile lor la târgul din josul muntelui plățiau vamă. Cei cari treceau cu oile în Țara Românească, numărul lor fiind apreciabil, plățiau taxe mari. Mai întâiu trebuiau să se înțeleagă cu stăpânii de moșii în ceiace privește prețul pentru pășune, apoi plățiau 10 bani vechi de vită iar când tunsul oilor se făcea în țară la popasurile Breaza și Comarnic vama lânei la ieșire era de 40 bani pentru pieile oilor.

Mocanii păstori vindeau produsele lor ca brânză, carne, seu, cergi, piei etc. atât în Țara Românească ajungând până la Galați precum și în cea Ungurească cum se explică în mod cert din contractul încheiat de Ion Secăreanu din Săcele cu Regimentul de grăniceri de lângă Făgăraș, contract găsit în arhivele municipiului Brașov scris în limba germană cu data de 5 Febr. 1822 și al cărui cuprins este: Ion Secăreanu a luat un loc cu arendă dela Bucur Stanciu pe care vindea carne și seu dele oile sale la un Regiment de grănicerii de lângă Orlat. Pentru acest loc a plătit suma de 100 fiorini pe timp de 24 ani după cum a fost scris în contractul ce poartă No. 4619 făcut pe data de 16 August 1820. La un timp dat Bucur Stanciu nu mai recunoaște ca arendaș pe Ion Secăreanu, deoarece acesta nu mai poseda contractul și nici numărul lui pentru a-l căuta la judecătorie. Ion Secăreanu face atunci cererea către Regimentul de grăniceri căreia îi donează 1000 fiorini. El este considerat de Regiment ca un om detreabă și care ar avea dreptate asupra faptului întâmplat cu locul luat în arendă dela Bucur Stanciu.

Mocanii vindeau lâna în Brașov la fabrica Arghir, care avea și spălătorie. De aci se băga în arari și se expedia, ajungând chiar la Marseille Franța. Mocanii de la câmp cari aveau moșii pe la Viziru, Bărăganul, Slobozia, Cocargeaua, etc. vindeau lâna și brânza la București, Brăila, Galați etc.

Unii dintre mocanii săceleni cum erau Radu Iuga, Oprea Chicioruș și Manea Stoica, aveau livezi întinse și astfel aduceau oi bătrâne (botoașe) cu a căror carne făceau comerț, tăindu-le la zahanalele ce le aveau Ioniță Popa și N. Pană pe Timiș. În anul 1851-52 numărul oilor în județul Brașov trecea de peste 400.000 capete.

Iată ce spune Raportul Camerei de Comerț și Industrii din Brașov pe anii 1878—79 :

Abia sunt douăzeci și cinci de ani când turmele mocanilor noștri ce se aflau înăuntru țărilor dela Dunărea în jos, numărau 1 1/2 milioane de capete. Dar după însemnările trecute în registrele dela vămile Austro-Ungare sunt și astăzi notate mai mult de 530.000 capete sumă rotundă, care cu cele 50.000 capete înscrise la vama dela pasul Vulcan, fac în total 580.000 capete. Avantajele desprinse din creșterea vitelor sunt mai multe, însă cel mai prețios avantaj al creșterii vitelor este că populația rurală se înstărește, rezultând deci un progres economic comercial și social în organismul unui stat.

În Săcele și alte sate din jurul Brașovului locuite de mocani, industria casnică în trecut, constituia o importantă sursă de venit. Femeile (mocancele) se ocupau în mod intens cu prelucrarea lânii iar o parte dintre ele (mocance) duceau pe „delături“ ca să nu plătească vamă, încingându-se cu basmale de Brașov ce le duceau spre vânzare la Călărași, Medgidia și Vaslui, luându-le cu 1 fiorin bucata.

Satele din jurul Brașovului locuite de mocanii păstori au fost într'o eflorescență economică-comercială după cum am arătat până pe la anul 1900 când încep să decadă economiceste după cum preconizează într'o conferință ținută în Cernatu D-1 I. Lapedatu (6 Iunie 1899), care spune că peste câteva decenii existența mocanilor din Săcele va fi pierdută, lucru ce se adeverește, deoarece astăzi mocani desprinși din mediu lor se găsesc în bătaia tuturor mizeriilor.

S'au enumărat mai multe cauze cari au provocat decadența economică comercială a satelor mocănești, însă adevărata cauză este că *mocanii n'au ținut socoteală de puternicul progres al timpului modern.*

Pacea dela Adrianopol (1829) însă a avut urmări nefaste pentru oierit. Deschiderea Bosforului, rupând lanțurile robiei economice, în cari gemeau ambele Principate de multe secole a adus cu sine rentabilitatea agriculturii neglijată de tot până acum. Urmarea acestui fapt a fost că întinsele câmpii ale Principatelor aproape pustii și ocupate de iarbă cât omul secole dearândul, încep a fi sparte de plug, strâmfând astfel pășunile ce se retrag alungate spre munte, și îngreunând tot mai tare drumurile spre baltă, dar mai ales din baltă spre munte. Numai legate mai puteai duce oile la munte fără să fi fost globit la tot pasul, așa se tânguesc bătrânii, foști ciobani ai anilor de după 1864,

Paralel cu decreșterea pășunelor și îngreunarea drumurilor era natural să descrească și numărul oilor. Oierii siliți de împrejurări încep a-și vinde oile și a-și căuta alte ocupațiuni. Mai târziu s'au apucat de comerț. Comerțul l'au început cu „botoașe“ (oi bătrâne) - pe cari la început le adunau pe seama neguțătorilor străini în deosebi din Boița și Mercurea, cari le vindeau în orașele mai mari ale Ungariei. Tot în acelaș timp au adunat botoașe și pe seama lor proprie, fiindcă înființându-se, cazanele, — edificii cu cazane de aramă foarte mari le tăeau și fierbându-le extrăgeau „săul“ (seu) din ele, pe care-l vindeau parte în stare brută săpunarilor din Brașov, parte pentru lumânări fabricate în „glăjere“ - pe care le desfăceau prin satele din împrejurime și prin diferitele târguri transilvănene. Dar pe lângă comerțul cu seu brut și lumânări s'a dezvoltat chiar paralel o a 3-a ramură a comerțului, „comerțul cu slănină și untură“.

Fiindcă cantitatea mare de carne stoarsă, ce eșia din teascurile cazanelor nu o puteau valoriza (era atâta belșug încât oamenii săraci veniți din toate părțile chiar și din regiunea Blajului o primiau gratuit) au început a o folosi pentru îngrășarea porcilor a căror slănină și untură o vindeau prin orașe și'n deosebi prin cele din Săcuime. Mai târziu ceva încep a face comerț direct ei înșiși ducând botoașe prin toate orașele mari ale Transilvaniei.

Intre anii 1860—80 oierul căpăta o nouă lovitură; parte prin împroprietărirea țaranilor care aduce cu sine împărțirea moșiilor și chiar a unor păduri, parte prin colonizarea Cerchezilor în Dobrogea, cari „tulhuind oierii cu totul“, pe mulți i-au desgustat de oi și parte prin oprirea trecerii în Dobrogea.

Opreliștea aceasta durând câțiva ani răi, mulți au rămas pe drumuri. Cei ce au rămas în Muntenia au dus o mai bine până în anul 1875 când dând o iarna grea, rămasă în amintirea poporului până azi sub numele de „iarna cea rea“, mulți din cei scăpați cu oi au fost nevoiți a-și vinde oile și a se apuca de negoț. Din acest timp datează negoțul ambulant, pe care l-au practicat unii până la izbucnirea războiului mondial. - Negustorii ambulanti umblau cu căruțele lor cu „cobără“ din târg în târg vânzând diferite articole: opinci, curele pentru opinci, chimire (șerpere) pălării, cingători ș. a. La 4 ani după iarna cea rea a urmat o nouă lovitură. Bulgarii desrobiți prin jertfa sângelui românesc la 1879 au interzis pentru totdeauna trecerea oilor pe la Rusciuc și iernarea în Batova. Oierii trec atunci numai în Dobrogea românească un-

de pășunatul era liber ca și în timpul dominației turcești. Dar cu toate acestea nu le-a mers tocmai bine deoarece primăvara le mureau multe oi din cauza ierbii, ceea ce i-a determinat a se reîntoarce în Baltă, care fiind acum prea strâmtă îi silește să și vândă oile ceiace le mai aveau. Ultima și cea mai puternică lovitură cu repercusiuni au căpătat-o oierii între anii 1886—1900 când începându-se războiul economic cu Ungaria s'au oprit răzghiile și s'a închis vama. Nemai putându-și aduce produsele oilor în Transilvania pe a cărori pieți și le-au valorizat din timpurile cele mai vechi și prin urmare nema fiind nici rentabil orientul, sunt siliți a-și vinde oile în massă. Ceice n'au apucat să le vândă le-au pierdut în iernele grele ce au urmat, când din lipsa de nutreț mâncând oile pământ au murit cu miile punând sărăcia multora după cap. Oierii siliți părăsesc acum cu toți oile. O parte din ei trec în Dobrogea ca cărciumari, proprietari de pământ și prea puțini de oi țigăi; parte se așează prin diferite orașe ale Munteniei, mai ales prin porturi ca comercianți stabili deschizând diferite prăvălii, iar parte se reîntorc în Transilvania și înprăștiindu-se aproape în toate colțurile ei, arândează moșii, „crâșme“ și bolte punând bază comerțului național. Paralel cu comerțul încep a îmbrățișa și meseriile pentru care aveau o adevărată oroare în trecut, pregătind astfel și temeiul industriei naționale. Puținii oieri care au mai rămas în munți și care au fost apucați de importul oilor după multe rugăminți au isbutit să li se ierte importul și să li se recunoască oile de supuse române, iar oierii din M. Moldovei au trecut cu oile lor în Basarabia, pe aici în Crimeia unde și-au continuat viață păstorească până la ivirea bolșevismului, când unii s'au reîntors acasă. Astfel afară de cele câteva târle, care mai există împrăștiate prin M. Sibiului, Oitului, și Dobrogea și de cele care vor mai fi existând în Crimeia și alte părți a apus vechia ocupație care secolii de rândul a adus înbelșugare, pace, mulțumire și curățenia moravurilor. În casa mocanului s'a stins ocupația care a adus cu sine „vremurile mai bune“ după care oftează cu durere bătrânii și bătrânele vremurilor trecute zicând: cum s'a dus oile s'a dus și zilele cele bune! ⁸⁾

Toate schimbările au surpins pe mocani, fără pregătire de rezistență, începând a fi alungați de pe moșii și tarifele vamale protecționiste și în special legea de încurajarea a industriei ia desprins din idilica lor ocupație.

Apoi neajunsurile create de politică ungurească de slăbire a elementului românesc, a lovit în viața economică a satelor din

8) N. Dragomir Din trecutul oierilor.

jurul Braşovului şi astfel locuitorii lor, au fost nevoiţi să emigreze în Ţara Românească şi în Dobrogea. Dobrogea părea călătorilor „O mare stână de ciobani ardeleni“. Pe aceşti ciobani ia întâlnit prin Dobrogea după 1879 M. Kogălniceanu marele om politic, care împreună cu primul Ministru I. Brătianu, ca sfetnici ai Regelui Carol au cucerit bunăvoinţele marilor puteri. „Măi băeţi,“ zicea Kogălniceanu mocanilor, când cutreera ţărişoara veche, „aci e raiul vostru! Ceiace a-ţi găsit voi în Dobrogea n'o să mai apuce nici copil de copilul vostru. „*Scuturaşi-vă pungile vindeţi ce aveţi lipsiţivă de oi şi cumpăraşi pământ c'aveţi să fiţi bogafi.*“⁹⁾

Improprietărea ţăranilor a contribuit la decadenţa economică a mocanilor păstori. In acest sens D-l Prof. Dr. George Moroianu Rectorul Academiei Comerciale Cluj spune: „*Vremurile de aur ale economilor de vite au trecut odată cu improprietărea ţăranilor şi secularizarea averilor mănăstireşti. Ele nu se vor mai întoarce niciodată.* Mocanii păstori în trecut, neobosiţi rătăcitori pe drumurile ţării au fost urzitorul hotarului României de astăzi, întărind şi consolidând unitatea noastră economică naţională. *Mocanii păstori mănându-şi turmele de pe un plaiu pe altul, dela munte la şes şi de aci până la nesfârşitele întinsuri ale apelor mării; aceşti oameni purtători aceluiaşi graiu românesc cu toată gama aceloraşi simţiminte cari rezultau din el, străbăteau în cursul aceleiaşi vieţi, tot pământul românesc, făurindu-se în acest fel urzeala unei unităţi de gândire şi simţire.*“

De aceia cu drept cuvânt zice un etnograf al nostru că înaintea deputaţilor cari vorbesc în parlament, a ziariştilor cari scriu la gazetă, a istoricilor, cari culeg fărâme de documente şi a filologilor cari scriu dicţionare la Academie, unirea a făcut-o veac după veac mării învâţători de la stână, cari mânau oile în strungă, strecurau laptele în zăgâlnă, îl fierbeau în căldare, îl făceau caş, urdă, jiniţă şi ce mai ştiau ei să facă. Dela un copăt până la altul al munţilor, aceşti minun aşi filologi, au lucrat sute şi sute de ani la închegarea limbii şi la înfiriparea neamului românesc într'o singură unitate etnică. S. Mehedinţi Politică de fapte Buc. 1920 pag. 181—182.

9) Cercetări privitoare la trecutul comerţului românesc din Braşov Dr. N. G. V. Gologan.

Interesantă este jalbă Românilor Brașoveni din anul 1701 către împăratul Leopold I, prin care roagă pe împărat ca pentru vinul ce-l aduc dela viile lor din „Țara Muntenească“ să nu mai fie îngreunați cu vama cea mare, ci să plătească o vamă mai mică decât streinii cari cumpără vinul și-l aduc pentru negoț la Brașov, apoi la marfa dusă și adusă din „țară“ să se plătească o vamă de 3 florini la 100, cum plătesc streinii iar nu o vamă mai mare. 10)

Tot prin jalba aceia, Brașovenii se roagă de împărat ca oamenii ce au moșii și fac negoț în Țara Muntenească aproape de munte și merg pentru câștigul lor să-și aibă grije de bucațele lor de pe moșii, întorcându-se la o săptămână acasă, să nu mai fie oprțiți 40 zile ca orice strein venit de departe fiindcă din câștigul de acolo vin și plătesc dajdiile.

Din acest document reiese că Brașovenii aveau o sferă de activitate chiar și peste fruntariile țării.

La anul 1723 Românii din Scheiu, din Țara Bârsii, și negustori greci din Compania grecilor din Brașov au încheiat un act pe care l-au înaintat împăratului cerând să rămână mai departe la legea strămoșească 11). Acest act este semnat de notabili de atunci din Brașov și de cei din satele din Țara Bârsii cum a fost preotul Matei din Turcheș, preotul Radu Ioanovici, preotul Ghiorgghi și Stan Gocimanul toți din Satulung și alții.

Tot în anul 1723 preoții cu gocimani din Brașov și Țara Bârsii semnează un act împreună cu negustori greci din companie declarând că vor rămâne pururea credincioși legii răsăritului.

Printre multe alte persoane actul e semnat de Preotul Matei din Turcheș cu gocimani Idomir și Neagoe, preotul Ghiorgghi din Satulung cu gocimanul Stan Voiculeș și Radu Tomei, preotul Lupu din Târlungeni cu gocimanul Radu și alții.

Din aceste acte se desprinde sentimentul religios care era adânc infiltrat la Români și de care erau călăuziți în toate acțiunile lor, protestând cu vehemență contra oricărei alte credințe.

Comercianții brașoveni având adeseori neplăceri de ordin moral și mai cu seamă material nu încetau de a se plânge împăratului cerând să li se facă dreptatea.

10) Vezi Documente Arhiva Biserici Sf. Nicolae Brașov din anul 1701.

11) Vezi Documente Dr. Sterie Stinghe.
dajdie—impozit.

Asfel au protestat pentru vama cea mare pe care o dădeau la cetate în afară de cea împărătească. Pentru vinul din vii plăteau la cetate vamă de 10 vedre fl. 1,60 neavând dreptul a aduce cât voiau. Pentru oile ce le aveau mocanii și le țineau vara și iarnă în Țara Românească plăteau o vamă la cetate de 2 ori mai mare decât cea împărătească, dând pentru 100 oi fl. 2,50 la cetate. Pentru produsele dela oi se da la cetate pentru 300 oi 100 punți brânză, 2 putini lapte, 2 cași și 2 miei.

Brânză și urdă nu aveau dreptul s'o vândă ci veneau brânzari. Piele de miel nu le puteau opri pentru îmbrăcăminte ci le dădeau la cojocari. ¹²⁾ Acestea era o parte din greutățile înfâmpinate de către mocanii din jurul Brașovului, cu cetatea Brașovului.

Tot în anul 1738 locuitorii din Scheiu cer prințului Lobkovitz să le dea voie să facă negoț cu pește și porci la Câmpina. ¹³⁾

Prințul Lobkovitz, prin răspunsul său din 12 Ian. 1738, le aprobă.

Românii Brașoveni și cei din jurul Brașovului erau foarte mult îngreunați de împărția Austro-Ungară față de Sași cari aveau tot felul de ajutoare fiind îndestulați cu de toate. Românii, chiar și cei ce aveau dela strămoșii lor locuri de fâneată, nu erau proprietari fiindcă funogele cetății le luau și le vindeau la Sași.

Cu toate asupririle și impedimentele ce le aveau comercianții și economii de vite din Brașov și jurul Brașovului, totuși datorit spiritului lor de inițiativă, de muncă fără preget, perseverență, spirit mercantil înăscut și alte calități, au ajuns în trecut să facă din Brașov un rezervoriu de oameni de afaceri, din care s'a alimentat și Principatele Române.

Trecând în Țara Românească, Românii brașoveni și săceleni au muncit cu mult spor și pricepere pe teren economic comercial întemeind în centrele comerciale din vechiul Regat puternice și solide case de comerț iar unii dintre mocanii săceleni au devenit cei mai mari agricultori și proprietari de moșii contribuind într'o largă măsură la propășirea și consolidarea vieții economice naționale extirpând o invazie a elementelor streine și făcând ca Brașovul și împrejurimile sale să rămână până astăzi de o importanță capitală pentru propășirea națională și înflorirea economică comercială a României Mari.

12) Documentul din anul 1738 arhiva orașului Brașov No. 29

13) Document No. 24 ani 1738.

Funoge=primar,

Săcelele în trecutul apropiat, astăzi și în viitor.

(Urmare)

de Dr. Victor Jinga.

Înainte de expropriere, săceleanul târlaş se'nvoia cu unul, cu boerul, azi trebuie să se învoiască cu un sat, și când țăranii agricultori își vor înmulți vitele, nu vor mai primi pe alții pe moșia lor. Starea lor înrăutățită în satele Săcelelor din cari cu regimul românesc, vor trebui să plece, dacă lucrurile își urmează mersul lor de acum, căci numai de dragul aerului nu vor putea rămânea, ei vor pleca acolo unde își vor găsi baza de existență, unde vor putea câștiga atât cât să ducă o viață omenească.

Această părăsire a satelor cu trecut înfloritor românesc, trebuie să fie împiedecată printr'o politică românească, prin patriotism administrativ din partea acelor cari sunt conducătorii acestor sate. Și acestora le strig: nu vă gudurați pe lângă acei cari au reușit să vă sărăcească lăsați trebușoarele voastre și gândiți-vă la soarta Săcelenilor români, cari trebuiesc reintegrați în drepturile ce li-au fost furate de Unguri!

Românul n'are unde ține o vită și aceasta a vrut administrația ungurească când a'mpădurit dealul până 'n fundul grădinilor românești; lazurile cari rămâneau erau vândute numai ungurilor. Grădinile dela poalele pădurii ajungeau în mâni streine și astfel Românii rămâneau tot mai sugrumați, fășie de gospodării fără vlagă dintr'un cap la altul al Săcelelor. Cu pădurea căzând pe el, Românii trebuie să plătească extrem de scump un stânjen de lemne și cei mai necăjiți să care cu spinarea vreascuri. Românii săceleni nu pot produce în

satele lor grăunțe nici cât să hrănească o găină și astfel curțile lor sunt sărace. Ce vezi când intri 'ntr'o curte românească? Casa de locuit, cu 2—4 camere gătite, lemne la umbra'n șopron și un coteț gol; iarbă verde netezită'n toată curtea, vara, iarna, zăpada nestropită cu înguste cărări d'un pas de om; nici un nechezat de cal sau răget de alte vite, câte-un timid cârâit de găină, sapă lopată, furcă, câte una 'ntr'o uliță. Și acestea sunt gospodăriile țărănești, mocanii nu sunt veniți la aer în satele lor. A zice că așa le place mocanilor, e o nerușinată minciună, dovadă că acolo unde pot, sunt fruntași șa'a satelor din vechiul regat unde s'a așezat, gospodăriile săcelenilor sunt cele mai înstărite, mai înfloritoare.

Pe industria de casă, în forma rudimentară de azi nu se pot clădi mari speranțe. Produsele acestei industrii nu pot ține piept cantității de produse similare obținute cu mijloace mecanice și producătoarele Săcelene știu cât trebuie purtate teancurile prin târguri pentru desfăcere. Industria de casă, în forme încă patriarhale, nu poate rezista, în timp, cantitate și calitate, produselor textile fabricate. Trebuie să i se dea o nouă dezvoltare, o nouă utilizare a aptitudinilor incontestabile ale românilor Săceleni; Asupra acestora, voi reveni mai pe urmă.

Lipsind pământul de arat și pășunat, să vedem ce pot face românii Săceleni în Săcele.

Când se fac studii economice de caracter general abstracțiunile pot ține locul realităților necunoscute sau nu în destul de evidente; o presupunere sau un calcul ce nu vizează un teren determinat de aplicare sau câmpul de aplicare e atât de vast, încât în ultima analiză se găsesc fapte ce pot confirma anumite elemente ale problemei puse. Altfel stau lucrurile când propunerile vizează un teren de aplicare limitat și când propunăto-

rul aparținând mediului la care se referă are putința să cunoască starea adevărată prezentă și strictul posibilităților pentru viitor. Discuția e coborâtă deci pe teren practic și ori-ce deviere, spre sfere abstracte, e condamnată.

Situația trebuie luată așa cum e, și schimbată așa după cum trebuie și poate să fie.

Problemele economice locale nu sunt decât fracțiuni ale problemelor generale și nici o indicație nu poate să nu ție seamă de condițiile generale.

Preocuparea de starea economică a unei populații românești de aproape zece mii suflete, din județul cel mai împetrișat etnograficește, e o problemă ce onorează și obligă la o serioasă luare în considerare mai cu seamă pe acei cari au legături intime sufletești cu această populație. Această problemă însă, problemă de stabilitate, de conservare și de întărire a elementului românesc în preajma masivului săcuesc și a coloniilor săsești, trece limitelor unei probleme locale spre a se așeza în rândul celor naționale. Iată de ce avem dreptul ca alături de îndrumarea și organizarea economică prin noi înșine, să cerem sprijinul înaltelor organe ale Țării, spre a ne lua poziția pierdută și spre a da o nouă dezvoltare vieții economice românești din aceste șapte sate.

Preocuparea despre nevoile economice ale Săcelilor să nu fie ocazională, oportunistă, și cu alai în preajma frământărilor electorale, atunci când promisiuni mincinoase și gudurări fățarnice pot înmulți numărul partizanilor naivi. Că în asemenea împrejurări promisiunile goale pot determina o balansare a alegătorilor favorabilă propunătorului, dovedește că nevoile sunt mari și îndreptarea lor e mult dorită și numai anunțarea unor realizări fictive buimăcește mintea celui care le simte greutatea.

Fără îndoială, că speranțele prea mari în alesul, ori-care ar fi el, sunt neîndreptățite. Se știe că deputatul neobținând mandat imperativ, el e. mai întâi de toate reprezentant al națiunii întregi și intereselor generale trebuie să le dea precădere în preocupările sale față de interesele specifice ale circumscripției în care s'a ales. Dar el trebuie să fie promotorul și conducătorul spiritual al intereselor juste ale circumscripției sale și trebuie să încadreze aceste interese în cadrul intereselor naționale; deputatul trebuie să rămână neclintit la asalturile de protejuri persoanele invocate de alegătorii săi și să întrețină și să îndrumeze directivele sănătoase de orice natură ar fi ele.

Funcția de reprezentant al națiunii incumbă cele mai mari îndatoriri. Circumscripția electorală nu trebuie să fie socotită ca o masă prostescă a celor mulți cari prin votul lor să satisfacă ambiția bolnavă a unui individ de a veșta o legislatură sub cupolă sălii Adunării deputaților, strein de sufletul și interesele alegătorilor săi. Deputatul trebuie să mențină contactul între puterea executivă, curente de idei și de împliniri naționale și fracțiunea etnică al cărui reprezentant e. E cea mai mare ofensă ce se aduce demnității unui popor, conștient de datoriile și dreptul său, când alesul în Sfatul Țării disprețuește contactul intens cu masa electorală. Deputatul are datoria să și justifice atitudinea pe care el a luat o față de multiplele probleme supuse desbaterii Statului Țării și să lămurească chestiunile curente de interes național.

Și aceste conveniri periodice numai, pot confirma folosul și importanța sufragiului universal exploatat în mod demagogic.

Dacă votul trebuie să fie obligator, de ce nu s'ar putea impune prin lege deputaților, un minimum de cuvântări în circumscripția lor cu subiect social, moral sau economic ?

Scriind aceste rânduri, mă gândesc la datoriile neimplinite de acei cari s'au numit și se numesc deputați de Săcele.—Interesele populației românește din Săcele sunt indivizibile. Având același obiceiuri, caracteristici de limbă, același port și ocupații, același tradiții, dată indentitatea însușirilor și a cusurilor și cele dintâi copleșesc cu mult pe cele din urmă, dată așezarea geografică comună, aceste șapte sate au aceleași nevoi și așteaptă aceleași îndreptări. Iată de ce studiul de față, în marginile lui restrânse, cuprinde grija pentru toate aceste sate minunate, salbă ce trebuie să lucească în mijlocul țării întregite.

Din cartea de dănie a bisericii Sf. Adormire din Satulung.

—*Fragment*—

Contribuitorii la zidirea școalei, zugrăveala biserici și poleitul podișorului

—1883—

Stan Găitan : la zidirea școalei 50 fl; la zugrăvit 320 lv. x); la fond 30 fl; o icoană 640 lv.

Alexe M. Gologan : zid șc. 60 fl. zugr. 384 lv; o icoană (adormirea Maici Domnului) 60 fl; un sfeșnic 36 fl; un alt sfeșnic 7 fl.

Ioan Drăgan : zid. șc. 50 fl; zugr. 160 lv. + 10 fl. fond 50 fl.

Gheorghe Munteanu : zid. șc. 25 fl. zugr. 32 lv; fond 10 fl.

Ștefan Gh. Mihăilă : zid. șc. 40 fl; zugr. 64 lv; fond 40 fl.

Gh. Ghia : zid. șc. 25 fl. zugr. 10 fl; fond 20 fl.

Stan Horjanu : zid. șc. 10 fl; zugr. 5 fl; fond 15 fl.

Ion Radu Nenciu : zid. șc. 25 fl; zugr 3 fl.

Neculai Munteanu : zid. șc, 50 fl; zugr. 30 fl; fond 30 fl.

Bucur B. Găitan : zid. șc. 50 fl; zugr. 47 lv. fond 30 fl. și o icoană făcută la altar cu 12 $\frac{1}{2}$ galbeni (400 lv.)

Alexe B. Găitan : zid. 25 fl; fond 25 fl.

x) lv. — lei vechi.

Văduva Bucur Găitan un rând de vesminte preo-
tești cu 150 fl.

Radu G. Urezu : zid. șc. 40 fl; fond 20 fl.

Văduva Gh. Golea: zid. șc. 100 fl; zugr. 30 gal-
beni (960 lv.) + 5 fl; fond 50 fl; ajutor la biserică 70
fl; un rând de veșminte 250 fl.

Gh. Gh. Golea zid. șc. 30 fl; fond 20 fl.

Ion Staicu Șeitan : zid. 15 fl; zugr. 10 fl; fond 25 fl.

Bucur Crisbașanu : zugr. 10 fl; fond 60 fl.

Ion Olteanu : zid. șc. 25 fl; zugr. 4 fl; fond 25 fl.

Voicu Voicu Roșculeț: zid, șc. 115 fl; fond 60
fl; pentru podișor 15 fl.

Radu Stoian : zid. șc. 17.50 fl; fond 15 fl.

Aldea Al. Vineș: zid. șc. 25 fl; zugr. 5 fl; fond 12 fl.

Petru Al. Vineș : zid. șc. 50 fl; zugr. 5 fl; fond 25 fl.

Neculai Sasu: zid șc. 80 fl; zugr. 35 fl; fond 130 fl.

Drăgan Boncotă: zid. șc. 30 fl; zugr. 32 lv; fond 8 fl

Gheorghe Deleanu : Pleasnă: zid. șc. 50 fl; zugr.
50 fl; o cruce (cu răstignirea) 50 fl; o sfita și patrafir 30 fl.
Staicu Dragan Șeitan zid. 10 fl; zugr. 96 lv; fond 54 lv.

Ioan Oprea Roșculeț zid. 50 fl; zugr, 96 lv. + 7.
fl; fond. 25 fl.

Ioan Radu Ovesa zugr. 96 lv. fond 56 fl.

Oprea Roșculeț (bătrânu) zugr. 9 galbeni (adică
288 lv.) + 10 fl; poleitul podișorului 10 fl; fond 55 fl.

Neculai Nică Gologan: zugr. 81 galbeni (adică
2612 lv; zid. șc 80 fl; fond 50 fl; polcitul podișorului
30 fl; o icoană împărătească 110 fl; și o altă icoană
29, 50 fl.

Marin Gologan: zid. șc 50 fl; zugr. 192 lv; fond
20 fl; poleit 10 fl.

Ion Mandai: zid. 50 fl; zugr. 160 lv; fond 40 fl;
poleit podișorul 32 lv.

Gh. Drăgan Șeitan: zid. 10 fl; zugr. 64 lv + 3 fl;
fond 10 fl.

Gh. Nică Gologan: zid. 80 fl; fond 80 fl; poleit 30 fl; candela dela Maica Domnului 56 fl; o icoană M-ca Domnului 110 lv; încă o icoană 648 lv; zugr. 163 galbeni (5226 lv).

Urs Radu Șeitan: zid. 60 fl; fond 10 fl.

Neculai Bătrânu: zid. 10 fl; zugr 65 fl; fond 40 fl.

Stoica Jarnea zid. 50 fl; zugr 25 fl; fond 15 fl.

Alexe B. Stroe: zid. 15 fl; zugr 96 lv; fond 25 fl.

Stan Fătu: zid. 60 fl; poleit 10 fl; fond 20 fl.

Voicu Stroe: zid. 30 fl; zugr 128 lv; fond 15 fl.

Gh. Cătană: zid. 40 fl; zugr 64 lv; fond 10 fl.

Const. Stoica: zid. 80 fl; zugr. 15 fl; fond 50 fl.

Radu Ovesea: zid. 50 fl; zugr, 5 fl; fond 40 fl.

Ioan N. Sasu: zid 50 fl; zugr. 10 fl, fond 15 fl.

Stan Encica: zid. 35 fl- zugr. 32 lv; fond 25 fl.

Radu Filip: zid. 25 fl; zugr. 27 lv; fond 15 fl.

Ioan Todoran: zid. 65 fl; zugr. 20 fl; fond 10 fl;

2 prapore 150 fl.

Ion Râșnoveanu: zid. 11 fl; zugr. 2 fl; fond 10 fl.

Ion Todoran: zid. 40 fl; zugr. 6 fl. fond 40 fl.

Ion Aldea Vineș: zid. 50 fl; zugr. 32 lv. + 50 fl.

Gh. Munteanu: zid. 80 fl; fond 30 fl.

Gh. Picioruș: zid. 30 fl zugr. 15 fl.

Gh. Matei Nistor: zid. 10 fl. fond 10 fl.

Drăgan Șeitan: zid. 40 fl. zugr. 12 fl. fond 15 fl,

Sandu Munteanu zid. 50 fl. zugr. 160 lv podișor 64 fl

Gh. Oprea Roșculeț: zid. 40 fl. fond 15 fl. zugr. 96 lv.

Văd. Maria Al Roșculeț: zid. 416 lv. tot 13 fl; fond 100 fl.

Nică Gologan: 500 fl.

Urmează apoi cu sume mai mici următorii:

Ion Filip: 25 fl. Șerban 30 fl. I. Iordache Jarnea 45 fl. Ion Serafim Popa 35 fl. N. Bârsan 60 fl. I. Sârbu 35 fl. I. Dihoiu 2 fl. Manea P. Stoia 10 fl. V. Banciu 15 fl. R. Țintea 10 fl. I. Bârsan 5 fl. Gh. Cimpoacă 14 fl; D. Deleanu 30 fl; Gh Serafim Popa 10 fl; I. Munteanu 5 fl; Radu Tohăneanu 25 fl; R.

Nenciu 5 fl; Ene Chirpac 35 fl; R Buzică 10 fl; C. Nistor 10 fl; J. Adam 10 fl; P. Zorilă 5 fl; S. Bârghișan 15 fl; Bucur Balcăș 10,20 fl; A. Negrilă 15 fl; Stoica S. Munteanu 38 fl; I. Mircioiu 10 fl; I. Munteanu 20 fl; Văd. Ana G. Cioagă 30 fl; I. Fătu 12 fl; R. Dan 40 fl; Gavrilă Pascu 10 fl; Ir. Zorilă 15 fl; I. Munteanu 5 fl; Iordache Munteanu 10 fl; R. Brezeanu 12 fl; R. Jiarnea 30 fl; D. Jiarnea 30 fl; D. Bodianu 10 fl; P. Vineș 30 fl; P. Fășie 10 fl; I Fătu 16 fl; Iordache Perșoiu 25 fl; Al Jiarnea 70 fl; Gh. Jiarnea 5 fl; Dr. Rusu 10 fl; G. Voinea 30 fl, G. Jiarnea 10 fl. I. Dr. Boncotă 40 fl; G. G. Munteanu 10 fl, I. Popa Casineanu 20 fl. Oprea Roșculeț 45 fl; Al. Al. Roșculeț 20 fl; Al. O. Roșculeț 15 fl; Stoica Micu 20 fl; Gh. R. Ovesea 20 fl; I. I. Barbu 30 fl; D. Bădic 23 fl; I. Stroe 37 fl; Eft. Slăbilă 40 fl; Ion Tudorache 35 fl. I. Dragan Boncotă 45 fl; I. I. Drăgan 40 fl; R. Păltânea 25 fl; I. Olteanu 42 fl;

Iată unul din frumoasele exemple despre modul chibzuit și cuminte cum știau mocanii Săceleni să-și întrebuițeze prisosul muncii lor agonisit cu atâta trudă. De altfel pronunțatul lor sentiment religios s'a manifestat de multe ori prin fapte, cari merită să fie relevate. Mărețile biserici, cu cari și-au înzestrat satele lor stă și astăzi pildă grăitoare de sacrificiile făcute pe acest teren. Tot așa de mare interes purtau și școlaei, pe care căutau s'o înzestreze cu toate cele trebuincioase, pentru buna ei funcționare. Chiar și la clădirea seminarului din Sibiu, trei Săceleni mai avuți (Nicolae Pană, Radu Manole și Zaharia Pârvu,) pentru a vedea cât mai curând deschisă această școală, s'au grăbit să înmâneze prea Sf. Episcop. 200 galbeni împărătești. *)

¶ Din tabloul de mai sus, se poate constata însă și frumoasa situație materială la care ajunsese unii dintre ei. Este cazul lui Gheorghe Nică Gologan care permițându-și să facă numai cu acea ocazie, frumoasa danie care ar valora astăzi cam 120.000 presupunem că poseda o avere imensă.

A. S. M.

*) Gazeta Transilvaniei din 4 Febr. 1840.

Popasuri sufletești.

In locul aurului, dați-mi inima voastră !...

Mântuitorul Isus Hristos se naște aproape acum două mii de ani... și cu toate acestea, asemenea plăcutului miros al florilor purtat de adierea ușoară a vântului primăvărat, glasul Lui străbate, din negura vremurilor îndepărtate, până'n zilele noastre, șoptindu-ne tainic dar cu putere: „nu, nu voesc aurul vostru, ci inima voastră“

Și când ne gândim, că acest glas a străbătut prin atâtea inimi împietrite, a prefăcut atâtea suflete stricate, a împlinit atâtea speranțe zdrobite, a mângăiat atâtea inimi desnădăjduite, a răspândit atâtea iubire printre atâtea neamuri obidite, urgisite și răsvrătite, pe cari le-a înfrățit, le-a înnoit și le-a crescut în duhul păcii, al milii și al îndurării, este de mirare că încă se mai găsesc oameni, cari totuși nu voesc să asculte de acest glas; este de mirare, că unii ca aceștia, supunându-se mai mult pornirilor josnice ale firii, s'au depărtat atât de mult de Mântuitorul, încât nici nu mai pot auzi glasul Lui!

Înțelegând să trăiască numai după trup, ei au început să iubească viață pământească atât de mult, încât au făcut din ea scopul vieții lor. Prinși de ea și odată stăpâniți de această iubire a pământului ei se zăpăcesc

și devin neputincioși de a-și mai lua sborul spre înălțimea Cerurilor. Din această pricină, ei devin nevolnici de orice sforțare spre viața spirituală, mulțumindu-se să trăiască numai viața pe care le-o dau simțurile și pasiunile lor trupești.

Dar mirarea noastră sporește și mai mult, când observăm că, deși Evangelia a reinnoit fața pământului totuși sufletul omenesc al multora și în multe privinți a rămas: aci neastâmpărat și doritor de senzațiuni noi, aci vanitos și egoist.

Chiar când, isbit de noutatea vre-unui eveniment ca cel al Nașterii Domnului, el reușește să se ridice puțin d'asupra acestor impresiuni exterioare ale vieții, năzuințele acestui suflet materializat sunt cu mult mai pe jos decât preocupățiunile superioare ale omenirii de acum două mii de ani.

Atunci Nașterea Mântuitorului Isus era așteptată, pentru că se credea că prin această naștere se va sfârși odată cu sacrificiul sângeros al zeilor, cu robia nemiloasă a popoarelor și cu mânia Cerului, care de atâtea ori își arătase dreapta lui răzbunare pentru păcatele omenirii; astăzi dimpotrivă, pentru cei cu sufletul materializat, Nașterea Mântuitorului Isus este așteptată nu pentru a găsi în ea un prilej de învățătură sau de mângâiere sau de izbăvire sufletească, ci pentru a găsi în ea un nou izvor de plăcere sau un nou prilej de mulțumiri trupești.

Copii ai unei iubiri dumnezeiești fără margini și moștenitori infideli ai unor bunătăți, pentru care alții s'au trudit, au sângerat și au murit, oamenii aceștia nu voesc nici măcar cu gândul să se obosească a ști: pentru ce s'a născut Mântuitorul și ce daruri a adus El omenirii suferinde.

Intocmai ca și copii rău crescuți, ei nu se gândesc

de cât numai la ei, la plăcerile lor la gusturile și nebuniile lor. Puțin le pasă, dacă alți se află în lipsă, în dureri sau nenorociri; puțin le pasă de sărăcia văduvelor sau suspinul orfanilor, la cari unii ca aceia nu se gândesc de cât cum să se folosească mai ușor de munca lor, pentruca ei să și sporească avuțiile, iar lor să le îngreuneze viața. Căci, dacă unii ca aceștia ar înțelege cum prin Nașterea Sa Mântuitorul a adus pace între popoare; cum prin Evanghelia Sa noroadele lumii vechi, unele după altele, s'au civilizat și innobilat; cum prin dragostea evanghelică, oamenii s'au recunoscut frați între ei și în același timp fii aceluiași Părinte; cum, însfârșit, virtuțile creștine au prefăcut ca printr'a atingere magică nenorocirile omenirii în bucurii, atunci toți aceștia ar trebui să recunoască că lumea aceasta este întemiată pe o conlucrare comună, pe o muncă a tuturor și pe o iubire sinceră și curată a tuturor. Și cu cât această legătură o vom simți mai mult, cu atât vom fi o piatră mai solidă în temelia socială care susține omenirea.

Dar vai! Nu toți înțeleg aceasta! Mulți înțeleg dimpotrivă; că sărbătoarea Nașterii Mântuitorului este menită să le aducă nu liniștea sufletului, ce se naște din pacea cu toată lumea, ci neliniștea ce vine din prea multă mâncare și băutură; nu virtutea care innobilează și sfințește, ci pasiunea care îndobitoceste; nu genozitatea altruistă care mângâie și izbăvește, ci ispită care perde și țese uneltiri diavolești.

Deaceea pentru mulți, Nașterea Mântuitorului este un prilej mult așteptat pentru înbuibarea trupului, în care scop ei fac din vreme atâtea cheltueli și atâtea cumpărături de mâncări și băuturi, de podoabe jucării de cadouri.

Și pentru toate acestea nimicuri, ei cheltuesc atâ-

ția bani, încât, dacă s'ar aduna la un loc toate sumele ce se varsă în acest scop, cred că s'ar strânge milioane, din care s'ar putea stînge atâtea dureri ale s'ormanilor muritori lipsiți în aceste vremi vitrege de criză materială și s'ar ajuta la învățătură, cu haine și cărți, atîția copii orfani.

Privind pe Mântuitorul Isus, numai prin ochii trupului, ei îl socotesc asemenea unui drumeț obosit și flămînd, care ar avea nevoie de o casă comodă, încălzită cu calorifer, așternută cu covoare de Aubasson, iluminată cu lumini colorate iar în mijloc avînd o masă împodobită cu flori, vinuri și mîncări alese. Fiind mici la suflet, oamenii aceștia judecă pe Mântuitorul după caracterul lor inferior și de aceea cred că prin asemenea lucruri cinstesc Nașterea Lui.

Se vede însă, că ei s'au n'au auzit s'au n'au înțeles glasul Lui, care ne cere să-i dăm nu aurul, ci inima noastră; nu minunile deșărtăciunii sau iubirea de osteneală, ci duhul și osârdia inimi noastre, căci „inimă înfrîntă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi”, zice profetul împărat David.

Cine însă își închipuește că cinstește pe Mântuitorul prin astfel de lucruri egoiste, lăsînd să moară de foame sau să se prăpădească în mizerie și sărăcie fapturile lui Dumnezeu, atunci când ar putea să-le schimbe această mizerie, acela dovedește că nu iubește pe Mântuitorul ba îl rănește chiar.

Știind că bogățiile în genere sunt, pentru cei ce le au cu îmbelșugare, un izvor de multe oboseli și chinuri pentru trup și de multe primejdii și nenorociri pentru suflet, atunci când oamenii își lipsesc inima de ele, de aceea Mântuitorul a așezat o cumpănă minunată între cei slabi și puternici, care este: dragostea, din care izvorăște dreptatea, mila și îndurarea.

Această dragoste este condițiunea esențială a vieții morale, fără de care opera de mîntuire a neamului

omenesc nu s'ar fi putut realiza. Căci din dragoste pentru sufletul omenesc, Dumnezeu își ține făgăduelile sale, și Mântuitorul Isus se naște! De acum, Iehova din Vechiul Testament a devenit Dumnezeuul omenirii, iar Mesia Mântuitorul lumii.

Prin Nașterea Mântuitorului Isus, omul se împacă iarăși cu Dumnezeu, iar Hristos va fi puntea care unește Cerul cu pământul și prin care omul se va putea înălța la Dumnezeu.

Mai mult încò! Chiar și condițiunile, în care s'a născut Isus sunt pilduitoare pentru noi. Astfel, deși ca Fiul lui Dumnezeu, ar fi putut să se nască în palate mărețe, El însă a primit mai bine a se naște într'o peșteră umilă și sărăcăcioasă spre a ne învăța și pe noi umilința și pocăința. Deși ca Fiul lui Dumnezeu ar fi putut fi înfășat în ștofe de mătase, împodobite cu aur, El însă a primit a fi înfășat în scutece și culcat în esle, vrând prin aceasta să ne dea pilda cea mai desăvârșită de înfrânare, fără de care omenirea va ajunge la peire sigură, dacă va continua să trăiască în atâta lux și'n desfrâu.

Nici chiar darurile împărătești ale magilor nu le-ar fi primit dacă na'r fi știut că-i sunt aduse din dragostea sinceră și cu inimă curată; altfel mai mulțumit ar fi rămas numai cu laudele tainice ale îngerilor și cu fluerile duloase ale păstorilor. Din leagănul prunciei Sale, deci inima Mântuitorului Isus a fost plină de o iubire nemărginită; de acea iubire care mângâie pocăința vameșului; de acea iubire care sfințește supunerea femellor aducătoare de miresme; de acea iubire care suferă și iartă păcatele oamenilor.

O astfel de inimă plină de o iubire creștină, Mântuitorul așteaptă să-i aducem ca dar, de ziua Nașterii Sale.

Nicolae Verzea.
Student-Teolog.

Scrisori vechi.

Bunului nostru priiaten și vecin de aproape în toata vremea de bine voitor, dumnealui jupănul Ghiorghie Eremie, marele județ al cinstitei cetăți Brașovul, sănătate și tot binele poftim dumitale dela D-zeu. Pricina cărți nu iaste de alt, fără cât facem știre dumitale că aici la noi jălui acest sărac de om de aici, de țara noastră, dela Bertea, cum că perindu-i trei vite de iape și umblându-le pe urmă s'au găsit dintre acelea iape una *la fâlno-giul din Satul-Lung* și găsindu-și cap de bucate s'au cerut să-i dea bucatele ce i-au perit și el n'a vrut să le dea, ce au tăgăduit. De care lucru poftim pe D-ta vecineaste să-i faci D-ta dreptate, să-i dea bucatele săracului ca și noi când să întămplează de vin oameni de ai d-voastră la judecată, le facem dreptate, că, neavând săracul dreptate să-i dea bucatele, apoi vom putea face într'alt chip. De aciasta poftim pe d-ta să fii d-ta sănătos.

13 Febr. 7208 (1700)

Io Costandin voevod,
(N. lorga : Brașovul și României pg. 166)

Spicuirii.

Vlad III Călugărul scrie brașovenilor pentru un sărac al său *Stroe*, care și-a cumpărat un cal și a plătit vama și totuși nu vor să-i dea drumul; calul se afla la *Igi Oneș* din *Sădcele*. Amenință că de nu îl vor da, va lua cinci, sau mai mulți dela oameni lor.

(Bogdan : Doc. din Arhivele Brașovului pg. 251)
Arhiva No. 182.

Vlad III Călugărul roagă pe brașoveni să intervină pe lângă *Iancău* ca să dea îndărăt trei cai și niște scule ale boerului său *Mânzea* (*Iancău* era un secu din *Săcele*).

(Bogdan : Doc. și registre pg. 251)

Mircea Ciobanul cere dreptate dela brașoveni pentru un supus al său; căruia niște săcu din *Băciu* și *Turcheș* îi fură 3000 de aspri.

(Bogdan : Doc. și registre pg. 287).

A. S. M.

Celei aşteptate.

*E mult de când te-aştept.
 Surăzătoare,
 S'aşezi pe fruntea-mi tristă cununi de bucurii,
 E mult de când,
 Cu fiecare răsărit de soare,
 Te-aştept, prea frumoaso, să vii.*

*Cu gândul fără pată, în muta adorare,
 Ți-am prins în plete aur-tot aurul din soare,
 Și-am făurit un cântec din murmur de isvoare.
 Am adunat cu grije din nesfârșite zări
 Să-ți prind în ochi albastrul seninelor visări.*

*Răsai din umbra nopții pe drumuri de lumină
 S'alungi singurătatea gândirilor târzii
 Și 'n sbuciumarea surdă din nopți fără de hodină
 Să-mi încununi visarea cu zâmbete argintii.*

*Grăbește-te! sunt singur, prea lungă-i aşteptarea;
 Un psalm îmi este gândul și rugă mi-i chemareo.*

*Din negura de gânduri, desprinde-te.
 De-acum.
 Să-mi fi și azi, și mâine, tovarăș drag de drum
 Pe căi ne mai umblate și de visare pline
 Să-mi torc pe veci norocul alătura de tine.*

*Vino! răsai din umbră, nădejdi să-mi crești în gând,
 Căci sufletu-mi te chiamă mai dornic ca oricând.*

O. Siret.

Moș Toma Bădiceanu.

Vestitul caraghios al economilor de vite din Săcele.

de Dometiu Dogariu. *)

Cam pela începutul secolului acestuia trăia între economii de oi din Săcele un om poznaș cu numele *Toma Bădiceanu*. Moș Toma își avea locuința în Comuna Satulung și nu se număra între fruntași satului, căci nu-și avea târla sa proprie, deoarece toate vitele lui nu se urcau la un număr mai mare, decât 40—50. Cu toate acestea și moș Toma purta rolul de econom de vite între Mocanii săceleni, deoarece el își ducea vitele lui în câte o târlă mai mare, unde se angaja și dânsul ca scutar (un fel de administrator al târlei). Moș Toma se ține cu deosebire pe la târla fruntașului *George Popa* din Satulung, la care ciobănise mai înainte atâția amari de ani. Moș Toma, ca să-și poată susține familia mai făcea și pe mămularul, transportând din când în când prin țara românească manufacturi dela Brașov ca d. e. cisme, papuci, opinci, zechi, ghebe, sumane, sărici, cămăși și multe altele, pe care le negoțătoria p'acolo. Negoțul lui principal era însă oalele de lut la cari nici că i-se pretindea un capital atât de însemnat.

Moș Toma era de felul său un om de tot glumeț, vesel și satiric încât i-se duse vestea nu numai prin împrejurime, ba chiar prin Muntenia, Moldova, Basarabia și Dobrogea, adică prin toate țările, câte le răzbat economi noștri cu vitele lor, numindu-l lumea *Moș Toma Păcală*.

Și nu era un om pe acele vremuri, care să nu fi auzit de glumele hazlii ce le făcea moș Toma Bădiceanu. Unde era dânsul, acolo era și veselia. Fără de moș Toma orișice petrecere era moartă, cunoscând-se îndată lipa lui. Moș Toma Bădiceanu era veselia Românilor și spaima Țiganilor, căci dânsul, ori șiunde îi întâlnea pe Țigani, se atinge îndată de dânsiii batjocorindu-i și pōreclindu-i cu tot felul de ponoase ca d. e. faraon, bārzan, bālaur, cioroi, pițigoi, ciripoi, bală-necurată și mai câte altele din care cauză sārmanii Țigani, când îl zăriau, îl ocoleau de departe știind prea bine ce are să li se întimple dând față cu el.

*) Fost director al școlaei primare din Satulung

Moș Toma Bădiceanu zace de mult în mormânt, dar numele lui i-a rămas nemuritor prin aceste locuri vorbind despre el nu numai oamenii crescuți, dar chiar și copiii nevârstnici. Și acum ar fi un păcat neertat a-l da uitări pe Moș Toma și a nu-i reaminti câteva din nenumăratele lui glume, ca în modul acesta să-l facem cunoscut și generațiunei tinere de astăzi și nu numai celei de prin împrejurime, dar chiar și celei de prin alte părți.

Bădiceanu îi trece pe țigani frontiera.

În Ardeal se ivise într'un an lăcustele, care nimiciră toate semănăturile de pe câmpuri. Din cauza aceasta se făcuse foamete și sărăcimia n'avea nici de unde, darnici cu ce să-și mai cumpere bucate. Oamenii săraci voia să treacă în țara româniască la muncă, însă autoritățile nu-i lăsau, fiindcă se răspândi vestea, că p'acolo bântue colera. Mai mulți țigani din sat se hotărâsc să treacă frontiera pe unde vor putea, dacă nu li-se liberează pașapoarte. Ei se învoesc cu Bădiceanu să-i treacă dânsul frontiera, dându-i de fiecare persoană câte trei sfanți (husoși) dumnealui înainte.

Bădiceanu le dă poruncă țiganilor, că pe la sfințitul soarelui să fie cu toți gata de drum. Apropiindu-se seara, Bădicianu îi ia pe țigani și-i duce prin curmătura dealurilor de deasupra satului. Când ajung pela „*Petrile Țiganilor*” faraonii se uită în sus spre petre, zicându-le:

— Să rămâneți sănătoase și voi petrilor, căci știe Dumnezeu când ne-om mai vedea.

După ce au trecut curmătura și au dat în valea *Gârciunului*, Bădiceanu îi trece pe țigani dincolo de apa *Gârciunului* și-i duce pe *Peptul Ursului* în sus până-i urcă la *Țâlfa*.

Țigani nu știau nimic pe unde-i tot purta Bădiceanu, căci era nor și o noapte de tot întunecoasă. Dela *Țâlfa* se pornește cu ei pe pârăul *Zarapa* în jos până dau iarăș în *Gârcin*, de unde-i conduce când pe un deal, când pe altul până-i obosise de gâfăiau numai sârmanii țigani. După ce ia mai dat roată vre'un ceas sau două prin gropi și petre îi ia pe țigani și-i duce pe coastele *Plopișului* în sus când pe brânci, când pe genunchi până ce-i scoate la vârf. De aici o iau la vale pe coasta despre bordeiele țigănești și vin pân'ce dau în potecă de pe *Podul morii*, unde-i lasă să răsuflă, zicându-le:

Făceți-vă cruce, băeții moșului, c'am trecut granița'n pace.

D'aci vă puteți duce și voi singuri mai departe fără leac de frică, mulțumind lui D-zeu c'ați ajuns în țară sănătoși !

Da în ce loc sântem noi acuma, moș Toma ?

Suntem tocmai între satele *Brebu și Teșila* ; n'auziți cocoșii cântând ?

Ba-i auzim, moș Toma ; ear parcă se aude și moara ?

E moara și piurile din capul Teșilei, dragii moșului. Acuma vă puneți jos și vă culcați una bună până mâne dimineață, căci eu mă grăbesc către acasă, ca să nu mă întâlnesc cumva cu contrașii (păzitori hotarelor). Bădiceanu a plecat lăsându-i pe barzaonii cu inima liriștită c'au ajuns în țara românească. Ei cum s'au pus jos au și adormit și dormiră un somn atât de dulce după atâta oboseală, cum poate n'au mai dormit ei în toată viața lor, visându-se, că sunt prin curțile din București, unde mâncau numai halva și alte dulcețuri scumpe.

Pe la orele 8 dimineața soarele era sus și faraonii încă nu se deșteptară. Mai într'un târziu se deșteptă unul dintre ei și văzând moara *Urezului* din vale, începu să strige către ceialți :

So Brebos, mo ! So Teșilos !

În gura acestuia se deșteaptă și ceilalți și după ce se freacă bine la ochi, zice un altul :

So moara Urezului ! fire-ar fi fost al dracului Bădiceanu, să fie ! Nu vedeți că ne-a purtat până ce ne-a scos de-asupra sultului Ptru, bătu-l-ar cruce !

Țigani după ce s'au văzut păcăliți, s'au reîntors acasă rușinați și oboșiți ca vai de ei. Acum ce să facă, ca cel puțin să-și scoată banii îndărăpt dela Bădiceanu. Ei se duc la Bădiceanu și-i cer banii îndărăpt Bădiceanu însă le arată cotul și-și sgămâia ochii spre ei, zicându-le :

Na, bani țigane !

Țigani, după ce văzură, că cu bine nu-și pot scoate banii dela Bădiceanu, se duc la domnul provisor, de-l pârăsc. (Provisorul era un funcționar însemnat în Săcele, având supravegherea atât asupra acelor administrative, cât și asupra celor criminale). Ei se jăluiră domnului Provisor în contra lui moș Toma Bădiceanu, că dânsul, ori și unde-i întâlnește, îi batjocurește scuipându-i și poreclindu-i cu tot felul de ponoase. Ei îi spun mai departe: că Bădiceanu iar fi înșelat pe fie care cu câte trei sfaști pentru ca să-i treacă granița în țara românească fără pașapoarte.

Provisorul, după ce ia ascultat pe țigani până la fine, i-a ci-

tat pe toți la Curia din Satulung, unde își avea ședința sa. La ziua hotărâtă se prezentara toți la curie dinmpreună cu Bădiceanu. Provisorul le mai asculta înc'odată jalba Țiganilor, apoi se întoarce spre Bădiceanu și-i zice :

Da bine; măi omule ; oare dece nu te mai lași odată de apucăturile D-tale și să le dai pace oamenilor ! Ce-ai avut cu oamenii aceștia ? Cum ai cutezat să-i înșeli ? Și acum de ce nu le dai banii îndărăpt ? Ce oare ai avut în cuget să spargi granițele împărătești ? De acei oameni mi-ai fost ? Așteaptă, că ți-oiu arăta eu D-tale îndată !

Să vedeți Măria Ta, cum s'a întâmplat ! — Oamenii aceștia s'au legat de mine, plătindu-mi câte trei sfaști de unul, ca să-i trec granița. Eu granița împărătească n'am voit, doamne firește, s'o sparg și nici c'am avut în cugetul meu să ma fac călcător de legile țării.

N'am voit însă nici să las banii din mână, ce e drept, eu le-am luat banii și i-am purtat toată noaptea, când pe un deal, când pe altul, până i-am obosit, ca pe niște găini bete. Apoi, când am crezut, că se apropie de ziuă, i-am adus în capul satului pe dealul Plopiș din partea despre Gârcin și i-am lăsat să doarmă acolo cât au avut plăcere. Ei se leagă acum de mine să le înapoeze banii. Te întreb acum pe Măria Ta, dacă am păcătuit cu ceva cu oamenii aceștia ? Oare mai au ei acuma vre'un drept asupra mea, ca să le înapoez banii, ce mi-i au plătit.

Provisorul, ne mai putând ține răsul, începe să se preumblie prin sală. Când se întorcea cu spatele spre ei, Bădiceanu își punea degetul la ochi și-i sgâmăia spre țigani ; țiganii răbdară cât răbdară și când nu mai putură suferi sar cu toții cu gurile d'odată :

— Uite-l, Măria Ta, că și acum ne face !

— Ce vă face măi ?

— Ne face, Măria Ta !

— Și cum vă face măi ?

— Ne face tot așa, Măria Ta ! (dar nu îndrăsniau să-i arate cum) Bădiceanu când se'ntorcea Provisorul cu fața spre ei, stătea smirna, ca o Statue. Apoi se uită sore țigani și i întreabă :

— Da ce vă fac eu, măi bărzaonilor ? Ce tot aveți cu mine !

Nu vezi, Măria Ta cum se leagă ciripoi de mine chiar și în fața Măriei Tale ?

Judecătorul vedea în oglinda ce era în fundul sălei, toate câte se petrece au în spatele lui. El atunci pune mâna pe un baston și'ncepu să-i măsoare pe țigani, slobozindu-i tot pe câte unul pe ușe afară, iar pe Bădiceanu îl mai cinstește și el cu vre'o cinc i sfaști.

Domețiu Dogariu.

Anul nou.

*Eri anul vechi s'a isprăvit
Și azi cu a fulgilor grămadă,
An nou în țară ne-a sosit,
Copil în scutec de zapadă.*

*Cu sunete de clopoței,
Purtate 'n cor pe la fereastră,
Cu glasuri dragi de băeței
El a sosit la casa noastră.*

*An nou ! speranța tuturor :
Și-a celor vechi, cu zile multe,
Și-a celor tineri cu toți vor
Vrăjitul glas să ți-l asculte.*

*Și cei săraci, și cei flămânzi,
Și cei pe patul de durere
Cu drag te-a așteptat să le 'ntinzi
Un picur cald de mângăere.*

*Răspunzi la orișice dorinți !
La toți aduci plăcută veste !
Alini dureri și suferinți
Și-ascuți a dorului poveste !*

*Pe tine ceata de învățați,
Te așteaptă să cobori din haos,
De ei sunt anii mășurați
In lumea cea făr'de repaos.*

*Și când, în ceasul ce-l avem,
Te frângi din clipa veșniciei,
Toți muritorii ne rugăm
Ca unui sol al bucuriei :*

*"Fii an bogat și fericit
"Și câmpului sporește-i rodul,
Ca într'un glas - „Bine ai venit” -
Să-ți zică mulțumind, norodul.-*

Niculae Verzea.

Pastorală.

Amurgu-și cerne-a nopții 'ntunecare
 Și'n liniștea 'nserării argintie,
 Obositor, pe drumurile țării,
 Trec oile din munte spre câmpie

Se pierde'n noapte a turmelor oștire
 Și'n nesfârșita lor singurătate,
 Prin miriștele fără de hotare
 S'aud doar behăituri repetate.

În urma lor albit de vremuri grele
 Bătrânul păcurar, pe micu-i cal,
 Își deapănă amintirea 'n noaptea sură
 Cu gândul dus departe, în Ardeal.

O. Siret.

Gând.

Pe drum'ntunecat și greu,
 Pășește ogile gândul meu
 Și'ntr'un târziu, bătăitor,
 Cuprins de jale și de dor,
 Colina dragostei s'a străduit să urce.
 Dar; la jumătate-i, cobitoare
 Picioarele au început să i se'ncurce
 Pe cărare.

Și prăvălindu se'n obis,
 Din gândul meu, în mine'nchis;
 Nici urmă n'a rămas, nici vis.

I. D. Răducanu

Mulțămită Publică

Comitetul Despărțământului „Astra” Săcele după ce a văzut înfăptuit falnicul monument al Eroilor Săceleni exprimă pe calea aceasta adâncă mulțumită tuturor instituțiilor, particularilor, fiilor Săcelelor noastre și Corpului învățătoresc a celor 4 sate, cari ne-au dat prețiosul concurs moral și material într'u îndeplinirea mărețului scop și anume :

Despărțământul „ASTRA” Săcele

TABLOU

de contribuțiile la cheltuielile ridicării Monumentului Eroilor Săceleni.

1. Desp. Astra Săcele a împrumutat dela Casa Națională	Lei 80.000
2. Colecta învățătorilor Săceleni prin d-l I. Oancea	„ 80.000
3. Primăria comunei Cernatu	„ 50.000
4. Despărțământul „Astra” dela serbări etc.	„ 50.000
5. Prefectura județului Brașov subvenție	„ 40.000
6. Primăria comunei Satulung	„ 30.000
7. Cercul învățătorilor Săcele	„ 20.000
8. Ministerul de Interne	„ 10.000
9. Despărțământul „Astra” Brașov	„ 10.000
10. Primăria comunei Turcheș	„ 10.000
11. Primăria comunei Baci	„ 10.000
12. Camera de Comerț și Industrie Brașov	„ 5.000
13. Cultul Eroilor București subvenție	„ 5.000
14. Casa de cetire Turcheș	„ 4.928
15. Aurel Bulgărea București petrecere	„ 4.092
16. Banca Albina Brașov subvenție	„ 3.000
17. Clubul „Izvorul” Satulung	„ 2.000
18. Ioan Comșa Fulga contabil	„ 1.000

19. Ing. Vladimir Banciu București subvenție	„	2.000
20. Ing. Ioan V. Popea	„	1.000
21. Profesor Ioan Grecu Satu-Mare donație	„	1.500
22. Ing. Gh. Vineș	„	1.000
23. Firma Czell Dârste	„	1.000
24. Köpe Andrei Cernatu	„	1.000
25. Sipos Martin Satulung	„	500
26. Vasile Ivan director Satulung	„	500
27. Profesor Gh. Moroianu Cluj	„	500
28. Profesor N. Colceag	„	500
29. Ing. Eugen Zehan Satulung	„	500
30. Ioan I. Clinciu Satulung	„	500
31. Banca Albina Sibiu	„	500
32. Ioan Pană comerciant Brașov	„	500
33. Profesor Gh. Giuglea Cluj	„	500
34. Colonia Normaliștilor Internat Satulung	„	500
35. Profesor Nicolae Odor excursii	„	124

Satulung, la 16 Noembrie 1931.

Președinte:

Preot **Zenovie Popovici**

Secretar:

ss I. Tăraș.

Casier.

I. Rusu Tibreanu.

O valoroasă contribuție ardeleană la istoria luptelor pentru înfăptuirea unității naționale.

Puține dintre publicațiile apărute în ultimul timp au o atât de mare importanță ca lucrarea D-lui Profesor Dr. George Moroianu, rectorul Academiei de înalte studii comerciale și industriale din Cluj, „Luptele de emancipare ale Românilor din Ardeal în lumina europeană”. Lucrarea este extrasă din vol. III al publicației Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul. 1918—1929” și este tipărită la Cultura Națională în admirabile condițiuni tehnice. Apariția ei a fost destinată a servi ca un omagiu pentru aniversarea a 10 ani dela unirea tuturor Românilor într'o singură formă politică, după cum unit le fusese sufletul încă dela zămisirea lor ca națiune.

Din cauza unei cât se poate de greșite alcătuirii a programelor noastre analitice, suferințele și luptele uriașe ale fraților noștri din fostele provincii ungurești ale Ardealului, Maramureșului, Crișanei și Banatului, mai ales evenimentele din ultimele decenii, sunt foarte puțin cunoscute în ținuturile cari alcătuiau odinioară fostul regat al României libere. Opoziția cu care a fost primită de către Ardeleni odioasă constituire a dualismului austr-ungar retragerea lor în semn de grevă din viața politică a îndoitei monarhii, replica studențimii ardelenene și condamnarea lui *Aurel Popovici*, faimosul proces al Memorandului, formarea Ligii culturale și activitatea ei, hotărârea partidului național

de a reîntra în parlament, toate acestea sunt lucruri pe cari puțini din intelectualii noștri le cunosc.

Lucrarea D-lui Rector al Academiei Comerciale din Cluj după ce face o largă introducere istorică asupra soartei neamului românesc din Ardeal până la revoluția dela 1848 inclusiv, dând la lumină și în cea ce privește această parte mai bine cunoscută a istoriei Românilor de peste munți un prețios și aproape necunoscut document din care se vede felul cum a fost privită execuțiunea capilor revoluției dela 1784 în apusul luminat ¹⁾ se ocupă pe larg tocmai de această perioadă (1866—1918) care constituie episodul silințelor noastre pentru unire și care e mai puțin cunoscută. Autorul un distins fiu al Ardealului, născut în Săcele ținut atât de drag nouă prin calitatea sa de leagăn al Românișmului, a jucat un foarte însemnat rol în toate aceste evenimente, astfel încât D-sa poate da la iveală o mulțime de amintiri personale însoțite de o bogată corespondență în parte inedită, de un deosebit interes pentru chestiunea tratată.

Fost membru al Secțiunii din Anvers al Ligii culturale, apoi președinte al secției din Paris a aceleiași nobile instituțiuni, tocmai pe vremea debaterilor procesului memorandumului, apoi consul al României în diferite centre importante ale Europei ca Wiena și Londra, însărcinat cu o misiune specială la Odesa în timpul războiului, plecat apoi din nou după defectiunea rusească, în Apus unde ia parte la organizarea legiunilor române din Italia și prezintă la cererea D-lui Allan Leeper, secretarul Primului Ministru britanic, *Lloyd George* un energic și coprinzător memoriu cu

1) Scrisoarea filosofului anonim din Dublin, Vezi Op. recenzat pg. și următoarele apud Nicolae Densușianu „Revoluția lui Horia în Transilvania și Ungaria“

privire la rolul acțiunii militare a României în războiul european, memoriu care a avut însemnate urmări la câștigarea Angliei de parte cauzei noastre, membru în consiliul național al unității române, Secretar general al afacerilor străine la Președinția Consiliului dirigent, D-sa a luat parte ca unul din factorii importanți la toate aceste mari fapte cari ne-au dat România de azi. Ceiace pe lângă stilul clar, sistematizarea și bogăția de amănunte, formează interesul deosebit al acestei lucrări, reiese tocmai din contribuția personală pe care autorul poate s'o dea cu privire la opinia pe care unele din marile valori politice și culturale din Europa, cu care D-sa a avut strânse relații au avut-o cu privire la luptele noastre naționale. Mulți din acești savanți și oameni de stat erau să ne fie apoi de neprețuit folos în timpul războiului pentru desrobire.

Vedem astfel, încă din timpul procesului memorandumului, simpatizând cu sfânta noastră cauză și cu martirii ei pe marele Gladstone, dela care ni se dau câteva importante scrisori, pe lordul Fitzmaurice, pe uriașul Clemenceau și pe atâtea personalități strălucite, apoi o mulțime de figuri istorice din țară și streinătate ne sunt înfățișate, împărtășindu-ni-se opiniile exprimate de ei față de autor prin corespondență, aceasta de cele mai multe ori inedită, multe din faptele expuse prezentându-ni-se cu prilejul acesta pentru întâia oară. Ne putem da totdeauna seama ce rol imens a jucat în evenimentele de atunci societatea *Liga Culturală*; spre care gândul oricărui român trebuie să se îndrepte totdeauna cu o adâncă recunoștință. Deosebit de interesantă este și părerea Regelui Carol I cu privire la felul cum întrevedea El posibilitatea întregirii naționale.

Multe fapte inedite și interesante găsim apoi cu

privire la marele războiu de întregire.

Relatarea acțiunilor diplomatice în streinătate, la care, după cum am spus mai sus autorul a contribuit foarte mult, prezintă o dezvoltare care face ca lucrarea să fie de o deosebită valoare informativă.

De o importanță capitală este și partea unde se arată rolul pe care conducătorii partidului național din Ardeal l'au jucat la pregătirea și proclamarea actului unirii dela Alba-Iulia, în special străduințele D-lui Iuliu Maniu, care înfruntând mari primejdii a pregătit primele regimente ale Românilor din Ardeal, menite a asigura ordinea în haosul care se ivise în Austro-Ungaria după izbucnirea revoluției din toamna anului 1918, care a dus la desmembrarea îmbătrânitei și anachronice monarhii.

Ca o încununare a celor spuse până atunci, autorul dă în anexe discursurile pe cari conducătorii statului României întregite le-au ținut în cetatea de două ori sfântă a unirii: Alba-Iulia, cu prilejul împlinirii a 10 ani dela înfăptuirea visului secular și felicitările primite cu acest prilej dela marii noștri aliați.

Așa cum e alcătuită lucrarea D-lui Prof. Dr George Moroianu are o dublă valoare: una instructivă, prin bogăția de amănunte pe cari ni le prezintă și cari face din ea un prețios izvor pentru cunoașterea unei perioade mărețe din istoria neamului nostru și o alta educativă care ne toarnă în suflete pe lângă mândria că suntem fii unui neam care a știut să-și apere cu cele mai mari jertfe limba și obiceiurile față de cea mai perseverantă și odioasă tentativă de desnaționalizare și conștiința sentimentului de recunoștință și solidaritate care ne leagă de marii noștri aliați de care nimic nu ne-ar putea despărți niciodată.

Ion I. Ghelase
Profesor

Cronica

Un muzeu al Săcelelor. Ideia înfăptuirii unui muzeu aici la Săcele, nu-i nouă; a existat și există încă în programul tuturor instituțiilor culturale Săcelene. Mai recent a fost atacată această chestiune de d-l Dr. G. Moroianu, în discursul ținut cu ocazia desvelirii monumentului eroilor Săceleni. Posibilitățile de realizare a unui muzeu Săcelenesc nu au fost însă niciodată studiate mai de aproape cu toate că fiecare clipă pierdută acum, înseamnă tot atâtea sacrificii în plus pentru înfăptuirea lui. Căci în situația în care ne aflăm astăzi, mai ales la Săcele, unde prefacerile au întrecut orice închipuire, ne va pune în fața unei grele situații atunci când din nimic va trebui să reconstituim dela cel mai valoros până la cel mai reinsemnat obiect, care ar urma să ne înfățișeze în chipuri și icoane "întregul nostru trecut așa bogat și le interesant. Ne vom isbi poate de greutateți pe cari prea puțin le bănuim și ne vom aminti de greșala de astăzi când sub privirea nepăsătoare a generațiilor noastre se pierd ultimele obiecte de valoare. Mă gândesc la frumoasele înflorituri ce împodobeau scândurile cu cari erau—înainte vreme—acoperiți pereții interiori ai camerilor. Când astăzi cele două, trei case, cari prin nu știu ce minune mai păstrează încă aceste lucruri și cari hotărât nu pot lipsi dintr'un muzeu ce ar avea pretenția să ne înfățișeze viața sub toate aspectele, ce vom face dacă în câțiva ani nu va mai rămâne decât amintirea unor astfel de podoabe. Căci nu sunt rare cazurile când se poate vedea cum din scândurile cu înflorituri frumoase ale „blidarelor“ lăzilor dulapurilor etc. se împrejmuiesc astăzi grădinițe de zarzavat, se petecesc cotețele sau se fac pela porți șsa numitele „lăicioare“. Cum vom umple acest gol în ziua când vom constata că ultimul model ne lipsește? Hotărât că o mare greutate vom întâmpina și în redarea portului. Ca orice lucru de împrumut, portul săcelenesc, nu a avut stabilitate căci în forma în care se mai păstrează astăzi de către câțiva bătrâni din Săcele, nu putem spune că este tot ce se poate expune ca port Săcelenesc la bărbați. Frumoasele „antirie“

albe cu șnururi negre, desigur că și au avut și ele epoca lor, mă îndoiesc să mai existe astăzi un singur exemplar dintr'o asemenea haină. Un alt caz deci când va trebui să recurgem poate la ajutorul imaginației pentru a putea reda-desigur stângaci-evoluția portului Săcelenesc.

Dacă pentru mulți înfăptuirea unui muzeu este legată de localul, care într'adevăr ne lipsește, nu trebuie să neglijăm salvarea ultimelor obiecte. Ar trebui deci începerea unei acțiuni pentru strângerea și depozitarea obiectelor într'un loc sigur. Ar fi și un îmbold apoi pentru a se activa mai intens, atunci când numai o parte chiar din obiectele ce-ar trebui să figureze în muzeu ar fi colecționate.

Iată de ce ideia înfăptuirii acestui frumos-și poate cel mai frumos-punct din program, trebuie să diată mai de aproape, căci muzeul trebuie înfăptuit. Va fi cea mai frumoasă carte de vizită și cel mai prețios dar lăsat generațiilor viitoare.

Lucașfărul -cerc cultural. Despre Asociația Românilor Săceleni înființată de o mână de inimoși tineri acum doi ani, la București, am mai avut ocazie să vorbim în coloanele revistei noastre. Prin bunăvoința D-lui Nicolae Munteanu, actualul președinte al Asociației, am la îndemână acum câteva date și știri destul de importante asupra activității Săcelenilor stabiliți în București înainte de războiu.

Puțini vor fi știind, mai ales din generația mai tânără că un grup de 64 săceleni, cărora soarta le hărăzise să-și câștige existența departe de locurile lor de naștere, s'au constituit într'un cerc cultural, în cadrul căruia să activeze pentru binele satelor lor săcelene. Societatea se numea „Lucașfărul“ cerc cultural al Românilor săceleni și împrejurimi din Transilvania și a fost fondată în ziua de 1 Martie 1911 având ca deviză „Prin cultură la lumină, prin muncă la fericire“. Din statutele pe care le posed se desprinde lucruri cari fac cinste tuturor celor 64 de Săceleni, cari s'au hotărât să activeze în cadrul acestui cerc pentru ridicarea stării morale, economice și culturale atât a membrilor asociației cât și a celor rămaș în Săcele.

Și iată și mijloacele prin cari înțelegeau să lupte pentru a-jungerea scopului lor. Înființarea unui local propriu în București, înființarea de biblioteci românești în fiecare comună din Săcele și împrejurimi propagarea culturii prin șezători, conferințe, excursiuni etc. Un punct din cele mai frumoase găsim însă la cap. III (Art. 6)

unde se spune: „Pot fi membrii ai cercului toți Români din Transilvania cât și cei din România care doresc unitatea tuturor Românilor. Ce putea fi mai arzător pentru acești săceleni decât a vedea cât mai degrabă realizându-se unitatea *tuturor Românilor*. Ce mândri, pot fi acei dintre membrii cercului Luceafărului, cari mai trăesc astăzi de gândurile frumoase cari animau activitatea lor în capitala regatului liber, și ce mulțumire sufletească, văzând realizat acest punct din programul lor.

Din darea de seamă prezentată adunării generale din 22 Aprilie 1912 se constată că cercul dispunea la acea dată de 1282, 90 lei sumă destul de frumoasă pentru acele vremuri și avea, pe lângă cei 64 membrii fondatori, un număr de 36 membri activi și 8 donatori. Președinte de onoare al cercului era Anastase Bârsan, iar din comitet făceau parte: Dumitru Ciupală, Ion Băncilă, Gh. Ciochia, Radu Șoricescu, Ioan Z. Eremia, M. Pascu, Ionescu-Pătrunjel Bădic, Olteanu, Drângă, Ianovici, Șioitu, Toma Alexandrescu, Longhin, Ir. Mircan, etc,

Nu știu cât a durat acest cerc. Suntem bucuroși însă că se continuă, prin noua organizație „Asociația Românilor Săceleni“ căreia îi dorim isbândă în activitatea ce o desfășoară spre binele și folosul satelor noastre.

Mișcarea culturală. Sa pus de multe ori problema unei armonioase conlucrări între diferitele și multele societăți, cu caracter cultural sau sportiv, din Săcele. Căci pe lângă *Casele de citire* existente în fiecare din satele noastre, pe lângă bătrâna *Astră*, avem în Săcele o mulțime de alte societăți, dintre care unele deși cu caracter sportiv își mărginește activitate mai mult pe alte terenuri. Desigur nu ne-ar putea decât bucura acest fapt căci multiplele societăți presupun multe elemente dornice de muncă. Dar lucrurile nu stau tocmai așa. Asistăm astăzi la Săcele cum orice activitate culturală este stânjenită chiar prin faptul existenței multelor societăți între cari se duce o luptă de întrecere nu prin vre-o activitate, ci prin acapărarea a câți mai mulți membrii. De aci vrajbă și neînțelegere de pe urma cărora numai de câștigat nu avem.

Am fost întotdeauna pentru o armonioasă conlucrare între toate aceste societăți și mai mult pentru o fuziune a lor lăsându-se la o parte toate ambițiunile căci numai în modul acesta vom putea spune că ne-am făcut pe deplin datoria. Un exemplu destul de grăitor avem dintr'o vreme nu tocmai îndepărtată-vorbesc de Satulung-când imediat după războiu tot tineretul alături de bătrâni

se găsea strâns în jurul unei singure instituții, nou creată. Desigur mulți își vor mai fi aducând aminte de armonia și frățeasca înțelegere dintre membrii. Și tocmai prin faptul acestei desăvârșite armonii s'a putut activa așa de frumos încât în scurt timp s'au înjghebat doua localuri de bibliotecă, înzestrându-le cu mai multe mii de volume. Se țineau atunci conferințe, șezătorii se înfiripase un cor, iar la balurile date în folosul acestor instituții întreaga lume românească din Săcele să grăbea să răsplătească așa cum se cuvenea, munca desfășurată. Au răsarit apoi-ca ciupercile după ploae-o mulțime de alte societăți, cari deși cu scopuri frumoase nu pot aduce nici un câștig pe calea progresului, căci s'a ajuns la o învrăjpire din cele mai dăunătoare satelor noastre.

Ar trebui deci lăsate la o parte toate ambițiunile, ajungându-se la o soluție. Și pentru că nimeni să nu creadă că ași nega prea mult, cred că cea mai nimerită cale spre această realizare ar fi *un ateneu Săcelean* în jurul căruia să se grupeze toate societățile culturale, în frunte cu „Astra” precum și cele sportive. Acest lucru s'ar putea face nu numai la Satulung, ci și în celelalte sate săcelene. Am avea atunci o singură societate în cadrul căreia ar avea prilejul să activeze toți aceia dornici de muncă. Nu mă gândesc că am putea ajunge pe urmele de ex. al ateneului Tătărăș dela Iași sau a caselor naționale dela Breaza. Sunt totuș exemple a căror rezultatele obținute prin muncă și mai ales înțelegere nu ne poate lăsa indiferenți.

A. S. M.

INFORMAȚIUNI.

Din cauză greutăților materiale am fost nevoiți să amânăm apariția revistei, concentrând patru numere laolaltă. Cititorii noștri nu au avut de pierdut nimic, pentrucă am dat revistei acelaș număr de pagini.

*

Pentru a nu mai întârzia cu apariția, d-nii abonați sunt cu insistență rugați a-și achita la timp abonamentele. În anul viitor vom publica pe toți aceia cari sunt în restanță cu plata abonamentului pe anii 1930 și 31.

*

Facem un căduros apel la intelectualii satelor noastre—în special preoților și învățătorilor—de a da tot sprijinul moral și material pentru a putea continua și îmbunătății publicația revistei. Tot odată rugăm onor. comitetele parohiilor din cele 7 sate să înscrie în bugetul lor câte o subvenție anuală. Orice subvenție cât de mică va fi trecută la rubrică „*Sprijinitorii revistei*“.

*

Cine va face 10 abonamente—plătite anticipativ—va primi încă un abonament gratis.

*

Primum cu plăcere orice sugestie pentru îmbunătățirea revistei.

*

Societățile culturale din Săcele sunt rugate a ne trimite câte o scurtă dăre de seamă asupra șezătorilor și eventual rezumate din conferințele ținute la Săcele pentru a pune în curent pe cititorii cu întreaga activitate culturală ce se desfășoară la Săcele.

*

În numărul viitor vom publica un tablou cu numele tuturor abonaților revistei noastre pe 1931 precum și subvențiile acordate fie de instituții, fie de către persoane particulare.

*

În numărul pe Iulie—August s'a trecut greșit dată sărbătoririi S. S. preotului Z. Popovici la 21 Ianuarie. Sărbătorirea a avut loc la 21 Iunie 1931.

*

D-nii fotografi amatori cari posedă clișee cu scene din viața satelor noastre săcelene sunt rugați a ne trimite câte o copie pentru a fi reproduse în paginile revistei.

*

În ziua de 26 Octombrie a. c. a avut loc în Satulung-Săcele căsătoria D-nei *Aneta I Ghelase* din Satulung cu D-l *Georges Sușnea* din Iași.

*

Articolul D-lui *Profesor Ion I. Ghelase*: „*Din trecutul economic-comercial al Brașovului și al împrejurimilor*“ a fost tipărit și în broșură separată și se găsește de vânzare la librării și redacția revistei noastre. — Prețul Lei 20.

Bibliografie

S'au primit la Redacție următoarele :

CĂRȚI.

Dr George Moroianu, „Luptele de emancipare ale Românilor din Ardeal în lumina europeană“. Tip. „Cultura națională“ București 1929 pg. 92 lei 150.

D-r George Moroianu, Unirea dela 1859 și contribuția vechiului regat la unirea cea mare. Cluj 1927, tip. „Ardeal“, pg. 50, prețul 35 lei.

I. U. Soricu, Ingerul a strigat. Poezii naționale. Ed. „Astra“ Sibiu, pg. 80, prețul 10 lei.

Ioan N. Tuțuianu, Contribuțiuni la organizarea cooperăției agricole din România, Buzău, 1930. Tip. „I. Călinescu“. Pg. 96 lei 60.

Sylvian Lorin, Lacrimi pentru ochii Ei Poeme în proză, Tip. „Rapid“, Bacău, 1928, pg. 55, prețul 35 lei.

I. D. Răducanu, Poezia câmpului, Prelucrare liberă a „Georgicelor“ (Agricultura, Apicultura și Pomicultura). Cu versuri populare și potrivite culturilor din zilele noastre, Tip. „Reforma Socială“, București 1931, pg 52, prețul 10 lei.

Vasile Coban, Zori (versuri) Iași 1930. prețul 20 lei.

REVISTE.

Boabe de grâu, Anul II (1931) No. 5.

Boabe de grâu, An, II No. 6—7 cu următorul cuprins : N. Boerescu : F. S. S. R., U. F. S. R. și O. N. E. F. Mihăileanu : Snagovul A. Filimon : Biblioteca Telekeană din Tg. Mureș. Gib. I. Mihăescu : Monumentul, Cronica : Conferințe, cărți, congrese, expoziții, Teatru, muzică, cinematograful, radio, educația fizică.

Adaus. Educația poporului în Suedia de Kimt Tynel, Trad. de Em. Bucuța.

Satul An. I. No. 12 (Octombrie) revistă de cultură populară cu un bogat material în 32 pg. mari cu numeroase figuri reprezentând scene din viața satelor. Conține frumoase povestiri, cântece, sfaturi practice asupra cultivei și gospodăriei românești, folklor etc. Singura revistă populară care nu face nici un fel de politică, scrisă pe înțelesul tuturor și recomandabilă tuturor știutorilor de carte dela sate.

Redacția și Ad-ția : Prelungirea Polonă No. 17 București II.

*

Școala și familia, An. I. 1—2. Organ al asociațiunii învățătorilor din orașul și județul Brașov. Redactori: **Romulus Comșa și Radu Prișcu**.

Păstrători unor frumoase tradiții învățătorii din „Țara Bârsei“ continuă prin această publicație opera începută de înaintașii lor. Este un început bun și dorim conducătorilor revistei succes pentruca înfruntând cu bărbăție criza economică și morală a timpului de față, să poată duce la bun sfârșit această operă frumoasă. În No. 1 și 2 semnează articole D-nii **Radu Prișcu, Romulus Cosma, I. Al. Bran, Lemeny Dr. P. Nistor, I. Comănescu, Prof. I. Ghelase, D. Vicol, Const. Iencica, Adam Mihai, G. Brătescu, R. Ardeleanu, Tr. Popa și Tr. Gavrilescu**.

*

Tinerimea Română, An. XL VIII No. 10 Primul articol, este închinat profesorului **D. Pompei**, Președintele Adunării Deputaților. Un interesant studiu ne dă D-l prof. **N. Drăganu** în „Vechimea Clujului și a Românilor din Cluj“. Restul paginilor ocupă darea de seamă asupra celei de a 53 a aniversare a „**Tinerimei Române**“, complectată cu un tablou al tuturor premianților la concursurilor școlare din 1931.

*

A. L. A. C. I. An. II. No. 5—7 (1931). Revistă economică-financiară, organul asociației licențiaților Academii comerciale și industriale. Cuprinsul: **M. Maievschi**: Câteva idei în legătură cu o problemă de finanțe. **St. Popescu**: Studiu asupra magaziiilor generale și întreprinderilor în St. Unite. **Dr. V. Scărlătescu**: Problema aurului în cadrul depresiunii economice mondiale. **Gh. Huber**: Organizarea direcției financiare a casei autonome a construcțiilor **M. Gr. Romașcan**: Cronica agricoliă, **R. Ulrich**: Cronica financiară. **Șt. I. Popescu**: Cronica transporturilor. Insemnări, Recenzii etc.

*

Făt-Frumos. An VI. No. 4—5. Un adevărat Făt-Frumos al plaiurilor Sucevei de unde harnicul și priceputul director, D-l Leca Morariu, ne trimite acest sol drag Cuprinsul: **Leca Morariu**: Drumuri cirebire și o scrisoare către Ir. Porumbescu (1891). **Gh. Voevidca**: Versuri și epigrame. **I. Vicoveanu**: Inceputurile

apiculturii teoretice la Români. **I. E. Toronțiu** : Goethe, Herman și Dorothea și Ileanăchiță Văcărescu și Goethe. Cu **Gh. Cardaș** : În jurul unei scrisori a lui Creangă și Rectificări pentru istoria literaturii Române. **Pefru Iroaie** : Vodă de prin Iobodă (Folklor). Cronica, Recenzii etc.

Scrisul nostru. An III, No. 5—6 (Bârlad) cu următorul sumar : **I. A. Basarabescu** : Problema cărții : **G. Tutoveanu** : În jalea furtunii (versuri) **N. Bogescu** : Sacrificiu. **Gh. Nedelea** : Rondelul aceleiași femei (versuri). Corespondența literară. Cronică literară. Însemnări, etc.

Tribuna cooperăției ardelenne. An II, No. 9 (Sept. 1931). Revista Uniunii de cooperative „Ardealul” din Cluj. Sumarul : **Victor Jinga** : Cooperăția între ciocanul monopolurilor private. **T. C. Ionescu-Pășcani** : Cooperăția ca factor educativ. **Dr Gh. Dragos** : Cooperăția maghiară de credit înainte de războiu. **Ing. Gh. Brânduș** : Cooperăția, stadiu de echilibru al vieții sociale(II). **Mina I. Grădinaru** : Asociațiile agricole. **I. Kertes** : Cooperăția în slujba promovării aviculturii. Bilanțuri, cronici.

Crainicul. An. I Nr. 2 Tg. Jiu cu următorul cuprins : **Al. Popescu—Telega** : Don Juan **Volbură Poiană—Năsturaș** : Biserica (versuri). **V. Cernăianu** : Spioana. **L. Divarius** : Cântec pentru tine (versuri) **G. I. Chișibura** : Un proces. **Dem. Bassarabeanu** : Neguri (versuri) **Virgil Tempeanu** : Ce cuprinde fantazia noastră dela un artist. **C. Craiovitza** : Cântă un om (versuri) **V. Cernăianu** : La Runc (versuri) cronică literară etc.

Cronicarul An I Nr. 6 Director : **G. Șt. Cazacu**. Colaborează **Gh. Bacovia**, **George Baiculescu**, **G. Șt. Cazacu**, **H. Dobridor**, **Ion Focșăneanu**, **Radu Gyr**, **Const. Goran**, **C. Ionescu**, **Olt**, **Const. Jaleș**, **V. Lăiniceanu**, **Const. Orăscu** și **Sm. M. Vizirescu**.

Lumina. An XI Nr. 7—8. Revista Asociației învățătorilor din Râmnicu Sărat.

Sumarul **Gh. Chiriac** : În legătură cu secția pedagogică **D. R. Stănilescu** : Alegerea directorilor. **N. T. Ghionea** : Învățătorul

în clasă. **Vasile Gh. Vlad** : Cum ași crede organiz. cursului complementar în comuna Cotești. **Stelian Cucu** : Basmele lui Creangă
H. G. Delafântânele : Cântec etc,

Luceafărul literar. An V Nr. 1 București. Director: **Theodor Rosen** Redactor: **Nicolae Graur.**

Vraja An II Nr 14 Organ al cercului literar **P Cerna** București (militari).

Șoapte literare An I Nr. 5—6. Apare la Craiova sub direcția d-lui **Marin I. Belu.**

Năzuința An I Nr. 5—6 Apare lunar la Brașov. Redactor **I. Iordache Mailat.**

Luceafărul An II No. 7 organ al societății „Luceafărul“ din Peret Teleorman.

Buletinul cărții Românești An. III No. 9 (Sept. 1931) și No. 10 (Oct.).

România Industrială An. 23 Apare în fiecare Duminică Director proprietar **L. Streitman.**

Marea Noastră An. V. Constanța Director **Crușiu Delașliște.**

ZIARE

Ardealul An. x Brașov.

Biruința An. I. Craiova.

Buciumul An. II. Bazargic.

Conștiința națională An. VI. Craiova.

Curierul Cooperator An. IV. București.

Curierul meseriașilor. An. II. Galați.

Curierul muncii An. III. R. Vâlcea.

Dacia, An. I. Braşov.

„**Economistul** An. I. Bucureşti. “

Gazeta Transilvaniei An. XC III. Braşov

Lumina Poporului An. I. R. de vede.

Moldova An. I. Bârlad.

Olteanul An. I. Făgăraş.

Oltenia Economică An. VIII. Craiova.

Presă An III. Piteşti.

Tribuna An IV. Călăraşi.

RECTIFICARE

În articolul „*Noua descălecare a Săcelelor la începutul veacului al 18-lea*“ din fruntea acestui număr s'au strecurat mai multe greșeli. La paginile și locul arătat se va citi deci precum urmează :

La pag. 2 rândul 10 de sus se va citi între *răzmerițele* ; pag. 2, rândul 4 de jos se va citi : sistem de stăpânire *excluzivist* ; pag. 3, rândul 6 de sus se va citi : în *ton* supus : pag. 3, rândul 13 de jos se va citi : a *urei* dregătorilor : pag. 5, Nota 5) se va citi astfel : *mei antenati ante unum saeculum pertaesi, attunc nomini christiano infensissimum, ex Valachia Turcis subjecta in Transilvaniam transmigrarunt, ubi certam terrae portionem in sequelam contractus a Dominio Törösvar ementes, hominesque ex Ditionibus turcicis coadunando congregantes, erecti extiterunt 7 pagi in Transilvania ... in quibus mei antenati domus incolis et Ecclesiass propriis sumtibus in cultum Divini Numinis extrui curaverunt*“. La pag. 4, rândul 13 de sus se va citi : *Noii coloniști* ; pag. 4, rând. 5 de jos se va citi : (*exploratores agentes*) ; pag. 4, rând. 3 de jos se va citi : *însuși* geograful ; ibidem Nota 6) se va citi : *ehemaligen Törzburger Dominioms* ; pag. 6, rând. 9 de sus se va cite : împărăția *romano-germană* ; pag. 6, rând. 5 de jos : *i-s'a pierdut urma* ; ibidem Nota 10 se va citi : *datat* ; pag. 8, rând. 16 de jos se va citi : *fiu al lui Oprea* pag. 8, rând. 6 de jos se va citi : din *număroasele* documente ; ibidem, rând. 3 de jos : cu *rezoluția* Voevodului ; pag. 9, rând. 23 de sus se va citi : celelalte *madele* ; pag. 10, rând. 3 de sus se va citi : *înfășoșat* la judecata ; ibidem rând. 7 de sus se va citi : *via* și moșia ; ibidem, rând. 15 de jos se va citi : Cu care prețuire de *isnoavă* înfășoșându-se ; ibidem, rândul 5 de jos : această *alăturată* adevărită ; pag. 11, rând. 7 de sus se va citi : nu au *tăgăduit* etc. pag. 9, rând. 21 de sus se va citi : fierbinte *cad* și mă rog ;

REVISTA

Viața Săceleană

urează cititorilor săi

„Sărbători fericite“.

Intr'ucât suntem la sfârșitul a doi ani dela apariție, iar majoritatea celor cărora li s'a trimis

==== revista ====

Viata Săceleană

au neglijat achitarea abonamentului, facem cunoscut pentru ultima dată, că începând cu No. viitor vom fi nevoiți a introduce o rubrică a datornicilor, adică a celor cari vor să se înfrupte din munca desinteresată a comitetului, primind revista și nevrând să înțeleagă că după un interval de doi ani era timpul să-și achite abonamentul.

In consecință rugăm pe toți acei cari sunt în restanță cu plata abonamentului pe 1930 și 1931 să ne trimită de urgență abonamentul.

ADMINISTRAȚIA.